

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

VAKUUTUSYHTIÖN KESKINÄISYYS JA TILINPÄÄTÖS

Case: Keskinäinen Vakuutusyhtiö Fennia

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalous
Liiketalouden koulutusohjelma
Taloushallinto
Opinnäytetyö
27.11.2012
Hanna Viljaniemi

Lahden ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma

VILJANIEMI, HANNA: Vakuutusyhtiön keskinäisyys ja tilinpäätös
Case: Keskinäinen Vakuutusyhtiö Fennia

Taloushallinnon opinnäytetyö, 46 sivua, 4 liitesivua

Syksy 2012

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, mikä on keskinäinen vakuutusyhtiö ja minkälaiseksi vakuutusyhtiön tilinpäätös muodostuu. Opinnäytetyössä selvitetään mitä keskinäisyys tarkoittaa käytännössä sekä käydään läpi keskinäisen vakuutusyhtiön ja vakuutusosakeyhtiön eroavaisuuksia. Lisäksi opinnäytetyössä perehdytään vakuutusyhtiön vakavaraisuuteen ja keskeisiin tunnuslukuihin.

Tutkimuksen empiirisessä osiossa käytetään kvalitatiivista tutkimusta ja tutkimus on toteutettu teemahaastatteluna. Empiirisessä osiossa käsitellään vielä tarkemmin keskinäisyyttä case-yrityksen kautta. Case-yrityksenä toimii Keskinäinen vakuutusyhtiö Fennia. Teemahaastattelut on toteutettu haastatteleamalla Fennian kaakkoisen alueen kahta esimiestä.

Teemahaastattelurunko jaetaan kahteen pääkysymykseen. Ensimmäinen pääkysymys on keskinäisyyden näkyminen käytännössä ja toinen tilinpäätöksestä raportointi. Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että asiakkaat osallistuvat käytännössä päätöksen tekoon ja saavat keskinäisyyden edellyttämiä etuja.

Asiasanat: vakuutusyhtiö, keskinäisyys, tilinpäätös, vakavaraisuus

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Studies

VILJANIEMI HANNA: Mutuality and financial statement of the insurance company
Case: Mutual Insurance Company Fennia

Bachelor's Thesis in Financial Management, 46 pages, 4 annex pages

Autumn 2012

ABSTRACT

The aim of this thesis is to examine what a mutual insurance company is and what the financial statement of an insurance company is like. This thesis therefore discusses what mutuality means in practice and explains the main differences between an insurance company and a stock insurance company. Finally, the thesis discusses the financial solidity and key financial ratios of an insurance company.

The empirical part of the thesis is based on qualitative research, and the survey was conducted as theme interviews. In addition, the concept of mutuality is examined further in this part via the case company, Mutual Insurance Company Fennia. The theme interviews were conducted by interviewing two managers of the Fennia south-eastern district.

The frame of the theme interview was divided into two main questions. The first question concerns the ways in which mutuality is present in practice. The second question concerns the reporting of the company's financial statement. Based on the theme interviews, it can be concluded that customers participate in decision making and receive benefits according to mutuality.

Keywords: Insurance Company, Mutuality, Financial Statement, Financial Solidity

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuksen tausta	1
1.2	Tutkimuksen tavoite, tutkimusongelmat ja aiheen rajaus	3
1.3	Tutkimusmenetelmät ja aineisto	3
1.4	Tutkimuksen rakenne	4
2	KESKINÄISYYS YRITYSMUOTONA	6
2.1	Keskinäisen vakuutusyhtiön tunnusmerkit	6
2.2	Suomessa toimivat vakuutusyhtiöt	9
2.3	Keskinäisen vakuutusyhtiön ja osakeyhtiön vertailu	11
2.4	Omistusmuotojen eroavaisuudet - väittämät	13
3	VAHINKOVAKUUTUSYHTIÖN TILINPÄÄTÖS	15
3.1	Lainsäädäntö	15
3.2	Tuloslaskelma	17
3.3	Tase	22
3.4	Tilinpäätöksen liitetiedot	25
3.5	Vahinkovakuutusyhtiöiden vakavaraisuus	29
3.6	Vakuutustoiminnan tunnusluvut ja voitonjako	31
4	CASE: KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ FENNIA	35
4.1	Fennian esittely	35
4.2	Tilinpäätöstunnuslukujen vertailu	36
4.3	Teemahaastattelut	37
4.4	Johtopäätökset	41
4.5	Tutkimuksen luotettavuus	41
5	YHTEENVETO	43
	LÄHTEET	45
	LIITTEET	47

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Opinnäytetyö käsittelee vakuutusyhtiöiden keskinäisyyttä ja tilinpäätöstä. Tutkimuksessa selvitetään keskinäisen yhtiön ja osakeyhtiön eroavaisuuksia sekä vakuutusyhtiön tilinpäätöstä, vakavaraisuutta ja tunnuslukuja. Tutkimuksen empiirisessä osiossa case yrityksenä toimii Keskinäinen Vakuutusyhtiö Fennia.

Vakuuttamisessa on kyse riskien kantamisesta. Riskien kantaminen on mahdollista, jos riskien uhkaamat henkilöt tai yhteisöt sopivat vastuun yhteisestä kantamisesta ja tasaamisesta. Vakuutuksen idea perustuu juuri siihen, että suuren ryhmän kesken jaettuna riski jakaantuu niin, ettei se vaaranna kenenkään kantokykyä. Vakuutusnottajat sopivat vakuutuslaitoksen eli vakuutusnottajan kanssa, että riskin toteutuessa vakuutusnottaja korvaa siitä aiheutuneen vahingon. Kun vakuutusnottajat maksavat vakuutusmaksun, ovat he oikeutettuja saamaan heille kuuluvan korvauksen. (Rantala & Pentikäinen 2003, 60–61.)

Vakuutusyhtiöt luokitellaan toimialan mukaan vahinko-, henki- ja työeläkevakuutusyhtiöihin. Kyseiset yhtiöt toimivat yleensä usein yhtiöryhmänä tai muutoin yhteistyössä keskenään. Vakuutusyhtiöt ovat yhtiömuodoltaan joko keskinäisiä tai osakeyhtiöitä. Myös vakuutusyhdistykset harjoittavat vahinkovakuutustoimintaa. Suomessa on tarjolla lisäksi ulkomaisten vakuutusyhtiöiden sivukonttoreita. Lakisääteisillä vakuutuksilla on Suomessa merkittävä rooli, niihin kuuluvat muun muassa suomalaiseseen sosiaaliturvaan kuuluvat työeläkevakuutus ja lakisääteinen tapaturmavakuutus. Muita lakisääteisiä vakuutuksia ovat esimerkiksi liikennevakuutus ja potilasvakuutus.

Vakuutusyhtiön toimintaa säätelevistä laeista tärkeimmät ovat vakuutusyhtiölaki (2008/521) ja vakuutuslaki (1994/543). Finanssivalvonta valvoo vakuutusyritysten toimintaa. Vakuutusmarkkinat ovat kehittyneet Suomessa ja vakuutusten käyttö on hyvin yleistä. Vakuutusyhtiöiden vakuutusmaksutulo kasvaa tasaisesti vuodesta toiseen. Myös vapaaehtoisten vakuutuksien ottaminen on kasvanut vuosi vuodelta. (Finanssivalvonta 2011.)

Osakeyhtiömuotoiset yritykset ovat sijoittajien omistamia ja keskinäiset yhtiöt ovat sidosryhmiensä omistamia. Keskinäisyyttä esiintyy ainoastaan vakuutusala-
la. (Suomi 2007, 31.) Vakuutusalan osakeyhtiöillä ja keskinäisillä yhtiöillä on erilainen historiallinen tausta, mutta toiminnoiltaan ne ovat hyvin lähellä toisiaan. Suurimmat erot niiden välillä liittyvät hallinnointiin, voitonjakoon ja vakavaraisuuteen. (Suomi 2007, 36.)

Fennia-ryhmä on vakuutusten ja varainhoidon sekä niihin liittyvien palvelujen asiantuntija. Ryhmä tarjoaa yrityksille, yrittäjille ja kotitalouksille kaikki niiden tarvitsemat vakuutus- ja varainhoitopalvelut. Ryhmään kuuluu neljä yhtiötä: vahinkovakuutusyhtiö Fennia, työeläkeyhtiö Eläke-Fennia, henkivakuutusyhtiö Henki-Fennia ja Fennia Varainhoito Oy. (Fennia 2012.)

Vahinkovakuutusyhtiö Fennia on keskinäinen, asiakkaiden omistama vahinkovakuutusyhtiö. Keskinäisyyden perustana on, että hallintoelinten ja neuvottelukuntien jäsenenä asiakkaat osallistuvat yhtiön tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen. Fennian tavoitteena on luoda jokaiselle asiakkaalle mittojen mukainen ja kustannustehokas vakuutusratkaisu, jolla asiakkaan riskit katetaan mahdollisimman hyvin. (Fennia 2012.)

Vakuutusyhtiön keskinäisyydestä ja tilinpäätöksestä ei ole aiemmin tehty ammatikorkeakoulun opinnäytetöitä. Vakuutusyhtiöihin tehtyjä opinnäytetöitä löytyy kuitenkin useampia. Vakuutusyhtiöihin on tehty muutamia asiakastytyväisyystutkimuksia, muun muassa Jenna Helanummi on tutkinut vuonna 2009 toimeksiantona Vakuutusyhtiö Fennialle Kemi-Tornio alueen asiakastytyväisyyttä (Helanummi 2010). Mari Vanhala ja Sari Salmijärvi ovat tehneet vuonna 2010 tutkimuksen vakuutusyhtiöiden palvelun vahvuuksista asiakkaiden näkökulmasta toimeksiantona Lähivakuutusyhdistykselle (Vanhala & Salmijärvi 2010).

Kiinnostukseni vakuutusalaan heräsi kesätyön aikana ja silloin päätinkin, että haluan tehdä vakuutusalaan liittyvän opinnäytetyön. Halusinkin tutustua enemmän vakuutusyhtiön keskinäisyyteen sekä tilinpäätökseen ja sitä kautta aihe lähti hahmottumaan.

1.2 Tutkimuksen tavoite, tutkimusongelmat ja aiheen rajaus

Tutkimuksen tavoitteina on selvittää vakuutusosakeyhtiön ja keskinäisen vakuutusyhtiön eroavaisuuksia sekä mitä keskinäisyys tarkoittaa vakuutuslalla. Tavoitteena on myös selvittää, millaiseksi keskinäisen vakuutusyhtiön tilinpäätös muodostuu. Tarkoituksena on myös selvittää, mitä keskinäisyys tarkoittaa käytännössä ja miten se näkyy Fenniassa. Työssä perehdytään myös vakuutusyhtiön vakavaraisuuteen sekä tunnuslukuihin.

Teorian pohjalta päätutkimusongelmiksi muodostuivat seuraavat kysymykset:

- Mitä keskinäinen vakuutusyhtiö tarkoittaa?
- Millaiseksi keskinäisen vakuutusyhtiön tilinpäätös muodostuu?

Alaongelmiksi muodostuivat seuraavat kysymykset:

- Miten keskinäinen yhtiö ja osakeyhtiö eroavat toisistaan?
- Mitä keskinäisyys tarkoittaa käytännössä ja miten se näkyy Fenniassa?
- Miten vakuutusyhtiön vakavaraisuus muodostuu ja mitkä ovat tilinpäätöksen tärkeimmät tunnusluvut?

Tavoitteena ei ole tutkia vakuutusyhtiöiden taloudellista menestystä, vaan yleisesti kertoa mitä vakuutusyhtiön omistusmuoto kertoo yhtiöstä ja miten keskinäisen vakuutusyhtiön tilinpäätös ja tunnusluvut eroavat verrattuna osakeyhtiöön.

1.3 Tutkimusmenetelmät ja aineisto

Tutkimusmenetelmänä käytetään kvalitatiivista tutkimusta ja tutkimus toteutetaan teemahaastatteluna. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa keskitytään numeeristen arvioiden sijaan mielipiteiden sekä niiden syiden ja seurausten havainnointiin. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään johtopäätösten tekemiseen moniulotteisemmasta, usein haastatteluihin ja ryhmäkeskusteluihin pohjautuvasta aineistosta. (Taloustutkimus Oy 2012.) Laadullisessa tutkimuksessa annetaan usein sijaa myös tutkimuskohteena olevien henkilöiden omille tulkinnoille. Tutkimuksessa ei ole ensisijaisesti tarkoitus laatia kysymyksiä etukäteen vaan siinä saavat tutkimushenkilöt kertoa suhteellisen vapaamuotoisesti aihealueeseen liitty-

vistä kokemuksistaan ja mielipiteistään. (Tilastokeskus 2012.) Kvalitatiivinen tutkimus on valittu, koska tutkimuksen tarkoituksena on tutkia haastateltavien näkemyksiä, ajatuksia ja mielipiteitä.

Empiirinen osio käsittää teemahaastattelun Fennian kaakkoisen alueen kahta esimiestä. Haastattelun tarkoituksena on selvittää, miten heille raportoidaan tilinpäätöksestä ja miten tilinpäätös vaikuttaa heidän jokapäiväiseen työhönsä sekä alueen toimintaan. Lisäksi haastattelun tavoittena on selvittää, miten keskinäisyys näkyy käytännössä Fennian toiminnassa.

Empiirisessä tutkimuksessa keskitytään siihen, miten Vahinkovakuutusyhtiö Fenniassa keskinäisyys näkyy käytännössä. Lisäksi verrataan tilinpäätöksen tunnuslukuja vakuutusosakeyhtiöön. Tutkimuksessa pyritään vastaamaan muun muassa seuraaviin kysymyksiin: Miten käytännössä asiakkaat osallistuvat päätöksen tekkoon? Miten muuten keskinäisyys käytännössä näkyy? Miten asiakashyvityksiä annetaan?

Tärkeimpiä lähteitä ovat Jukka Rantalan ja Teivo Pentikäisen kirjoittama Vakuutusoppi –kirja sekä Arja Suomen toimittama kirja Keskinäisyys – näkökulmia omistaja-asiakkuuteen. Lisäksi lähteinä käytetään Finassialan keskusliiton materiaaleja vakuutustoiminnasta sekä vakuutusyhtiöiden omia materiaaleja, koska aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ei ole paljon saatavilla.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksen rakenne koostuu johdannosta, teoriaosuudesta, empiirisestä osuudesta sekä yhteenvedosta. Tarkemmin eriteltynä tutkimus jakautuu viiteen eri kokonaisuuteen. Kuvio 1 kuvaa opinnäytetyön rakennetta.

KUVIO 1: Opinnäytetyön rakenne

Ensimmäisessä luvussa luodaan kehys tutkimukselle, esitellään tutkimuksen tavoitteet sekä kuvataan tutkimuksen toteutus aineistoinen, menetelmien ja rajoitusten. Toisessa luvussa käsitellään keskinäisyyttä yritysmuotona sekä perehdytään keskinäisen ja osakeyhtiön eroavaisuuksiin. Kolmannessa luvussa perehdytään vakuutusyhtiön tilinpäätöksen muodostumiseen. Lisäksi tarkastellaan vakuutusyhtiön vakavaraisuutta sekä tärkeimpiä tunnuslukuja. Neljännessä luvussa käydään läpi empiirisen tutkimuksen tulokset. Viimeisessä eli viidennessä luvussa esitetään tämän tutkimuksen yhteenveto.

2 KESKINÄISYYS YRITYSMUOTONA

2.1 Keskinäisen vakuutusyhtiön tunnusmerkit

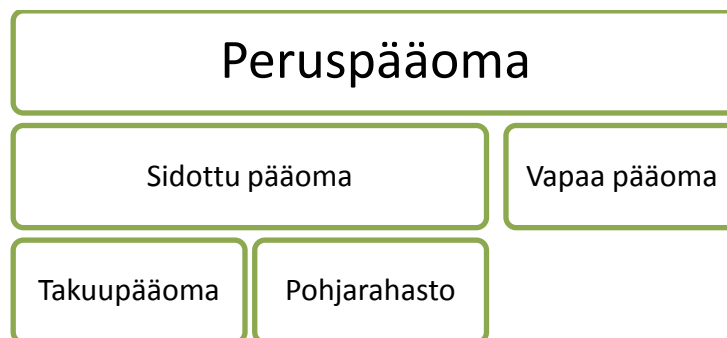
Yritykset voidaan jakaa omistusmuodon mukaan neljään eri pääluokkaan: sijoittajien omistamiin yrityksiin, sidosryhmän omistamiin yrityksiin, yrittäjävetoisiin yrityksiin sekä julkisen vallan omistamiin yrityksiin. Lähes poikkeuksetta kaikki sijoittajien omistamat yhtiöt ovat osakeyhtiömuotoisia. Sidosryhmien eli asiakkaiden omistamat yhtiöt voivat olla esimerkiksi osakeyhtiöitä, osuuskuntia tai keskinäisiä yhtiöitä. Vakuutuslalla toimii sekä sijoittajien omistamia että asiakkaiden omistamia yhtiöitä. (Suomi 2007, 31–32.)

Keskinäisen vakuutusyhtiön tunnusmerkit löytyvät vakuutusyhtiölaista, jota sovelletaan sekä keskinäisiin että vakuutusosakeyhtiöihin. Vakuutusyhtiölaista löytyy monia vakuutustoimintaa ja vakuutusyhtiötä koskevia säännöksiä, joita voidaan soveltaa molemmille yhtiömuodoille. Niiden hallintoelimiä koskevat säännökset ovat pääosin yhteneväiset. Sekä keskinäisellä että vakuutusosakeyhtiöllä on osakkaat ja tärkein erottava tekijä onkin osakkuuden syntymisessä. (Suomi 2007, 49–50.)

Keskinäinen vakuutusyhtiö voidaan määritellä seuraavasti: keskinäinen vakuutusyhtiö on yhtiö, jolla on toimilupa vakuutustoiminnan harjoittamiseen, jonka osakkaita ovat vakuutuksenottajat ja mahdolliset takuuosuuden omistajat ja jonka tarkoituksena on tuottaa osakkailleen palveluja, voittoa tai muuta taloudellista etua. (Suomi 2007, 53.)

Keskinäisessä yhtiössä osakkaita ovat vakuutuksenottajat. Tämä eroaa vakuutusosakeyhtiöstä siten, ettei siihen tarvita erillisen panoksen sijoittamista yhtiöön. Keskinäisessä yhtiössä osakkuus tulee ns. kaupan päälle itsestään ilman, että vakuutuksenottaja tai vakuutuksenantaja sitä pyytää. Vakuutusyhtiönlain mukaan yhtiöllä on oikeus rajoittaa yhtiöjärjestyksessään osakkuuden syntymistä, kunnes vakuutuksen syntymisestä on kulunut tietty aika. Keskinäisellä vakuutusyhtiöllä ja osuuskunnalla on samanlaisia hallintoelimiä, joten ne rinnastetaan usein toisiinsa. Hallintoelimet ovat yhtiöoikeudellisesti samantyyppisiä myös osakeyhtiössä. (Suomi 2007, 50.)

Vakuutusyhtiölain mukaan vakuutusyhtiön oma pääoma jakautuu sidottuun omaan pääomaan ja vapaaseen omaan pääomaan. Vakuutusosakeyhtiössä sidottua omaa pääomaa ovat osakepääoma, arvonkorotusrahasto, käyvän arvon rahasto ja uudelleenarvostusrahasto. Keskinäisessä yhtiössä sidottua pääomaa ovat takuupääoma, pohjarahasto, arvonkorotusrahasto, käyvän arvon rahasto ja uudelleenarvostusrahasto. Muut rahastot sekä tilikauden ja edellisten tilikausien voitto ja tappio ovat vapaata omaa pääomaa. (Vakuutusyhtiölaki 521/2008, 8.2 §.) Alla olevassa kuviossa 2 on kuvattu keskinäisen vakuutusyhtiön peruspääoma.

KUVIO 2: Keskinäisen vakuutusyhtiön peruspääoma (Vakuutusyhtiölaki 521/2008).

Vakuutusyhtiölain mukaan peruspääoman on oltava henkivakuutustoimintaa ja vahinkovakuutusluokkiin 10-16 kuuluvaa vakuutustoimintaa harjoitettaessa 3 000 000 euroa sekä muuta vahinkovakuutustoimintaa harjoitettaessa 2 000 000 euroa (Vakuutusyhtiölaki 521/2008, 1.18§). Vahinkovakuutusluokkiin 10-16 kuuluvat tapaturmat, sairaudet, maa-ajoneuvot, rautateiden liikkuva kalusto, ilma-alukset ja alukset (Sosiaali- ja terveysministeriön päätös 1993).

Pohjarahasto on sidotun pääoman erä, jota ei voi maksaa antajalleen takaisin. Pohjarahasto sopiikin hyvin välineeksi perustettavan yhtiön taustalla olevalle sidosryhmälle, joka perustaa vakuutusyhtiön sidosryhmän omaa tarkoitusta varten tuottoa itselleen tavoittelematta. (Suomi 2007, 50.)

Takuupääoma on myös sidotun pääoman erä, joka jakautuu takuuosuuksiin, ja niiden omistajia kutsutaan takuuosuuden omistajiksi. Omistajat voivat olla keskinäisen vakuutusyhtiön osakkaita, jos yhtiöjärjestyksessä niin määrätään. Takuuosuuksiin voi liittyä myös äänioikeus ja mahdollisuus korkoon, mutta yhtiössä voi

olla myös takuuosuuksia, jotka eivät tuota osakkuutta tai äänioikeutta. Yhtiö voi maksaa takaisin takuupääoman voittovaroillaan muodostamalla niistä takuupääomaa vastaavan pohjarahaston. Takaisinmaksun jälkeen yhtiön tulee täyttää vakuutusvaatimukset. Takaisinmaksun yhteydessä takuuosuudelle maksetaan ainoastaan sen osuus takuupääomasta ja sille mahdollisesti määrätty korotettu hinta. Takuuosuus ei anna oikeutta yhtiön netto-omaisuuteen. Kun keskinäinen vakuutusyhtiö puretaan, jäljelle jäävä omaisuus jaetaan vain vakuutuksenottajille. Osakeyhtiötä purettaessa varat velkojen maksamisen jälkeen maksetaan osakkeenomistajille. (Suomi 2007, 50-51.)

Keskinäinen vakuutusyhtiö Fennian yhtiöjärjestyksessä (11.6.2009 alkaen) on yhtiön purkamisesta sanottu, että yhtiön purkautuessa on sen jäljellä oleva omaisuus, jota ei ole laissa säädetyn etuoikeusjärjestyksen mukaan käytettävä muihin tarkoituksiin, jaettava seuraavasti: Ensin maksetaan takuupääoma kirjanpidollisen vasta-arvon määräisenä ja korkoineen takuuosuuksien omistajille ja sen jälkeen jäljellä olevat varat jaetaan niiden kesken, jotka selvitystilän alkaessa ovat yhtiön vakuutuksenottajaosakkaina, heidän purkamispäätöstä lähinnä edeltäneiden viiden kalenterivuoden aikana suorittamiensa vakuutusmaksujen yhteenlasketun määrän osoittamassa suhteessa (Fennian yhtiöjärjestys 2009).

Fenniassa yhtiön omat rahastot on jaettu neljään rahastoon: takuupääomaan, pohjarahastoon, varmuusrahastoon sekä yhtiökokouksen päätöksellä eri tarkoituksia varten muodostettuihin rahastoihin. Fennian yhtiöjärjestyksen mukaan, jos yhtiön tilinpäätös osoittaa tappiota, eivätkä käyttämättä olevat voittovarat riitä sen peittämiseen, täytetään vajaus yhtiön rahastoista seuraavassa järjestyksessä:

- 1) yhtiökokouksen päätöksellä perustetuista rahastoista
- 2) varmuusrahastosta
- 3) pohjarahastosta
- 4) takuupääomasta (Fennian yhtiöjärjestys 2009)

Yhtenä keskinäisen vakuutusyhtiön tunnusmerkkinä pidetään vakuutuksenottajien keskinäistä vastuuta. Vakuutustoiminnassa riskiä jaetaan vakuutuksenottajien kesken, joten se sopii hyvin vakuutustoimintaan. Periaatteena on, että kaikilta kerätään etukäteen maksuja, joista sitten maksetaan korvauksia niille, joille vahinko-

ja sattuu. Jos keskinäisen vakuutusyhtiön peruspääoma ei toiminnan alkuvaiheessa ole riittävä kattamaan toiminnan laajentumisen edellyttämää vakavaraisuutta, se voi sisällyttää yhtiöjärjestykseensä määräyksen vakuutuksenottajien velvollisuudesta maksaa lisämaksuja yhtiölle. (Suomi 2007, 51.)

Keskinäisen vakuutusyhtiön hallintomalli voi olla joko yksi tai kaksiportainen. Yksiportaisessa hallintomallissa yhtiöllä ei ole hallintoneuvostoa vaan hallitus, johon yleensä kuuluu sekä riippumattomia jäseniä että toimivan johdon edustajia. Kaksiportaisessa hallintomallissa on yhtiöllä sekä hallintoneuvosto että hallitus. (Suomi 2007, 54.)

2.2 Suomessa toimivat vakuutusyhtiöt

Vuoden 2011 lopussa Suomessa toimi 39 kotimaista vakuutusyhtiötä, joista vahinko- ja jälleenvakuutusyhtiöitä oli 21, henkivakuutusyhtiöitä 11 ja eläkevakuutusyhtiöitä 7 (Finanssialan Keskusliitto FC 2011). Seuraavalla sivulla olevassa taulukossa 1 on lueteltu vahinkovakuutusyhtiöt, henkivakuutusyhtiöt sekä eläkevakuutusyhtiöt.

Vahinkovakuutusyhtiöt vakuuttavat esinevahinkoja, vahingonkorvausvelvollisuutta sekä muita varallisuusvahinkoja, jotka aiheuttavat menetyksiä. Vakuutus korvaa vahingon, joka on aiheutunut vakuutustapahtumasta. Yleisimpiä vahinkovakuutuksia ovat autovakuutus, liikennevakuutus, kotivakuutus, matkavakuutus sekä vastuu- ja oikeusturvavakuutukset. (Finanssialan Keskusliitto 2011.)

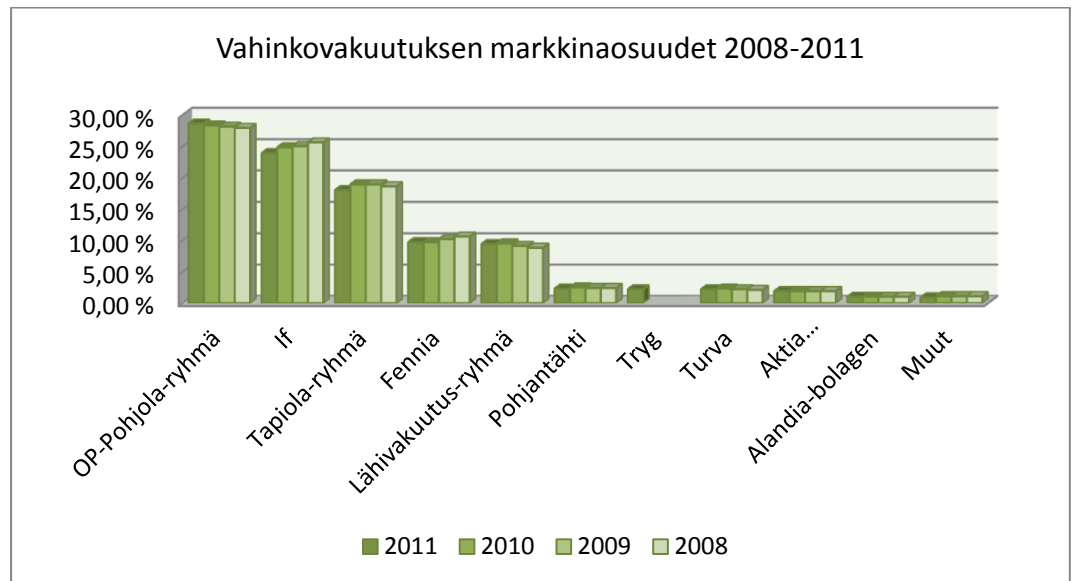
Henkivakuutusyhtiöt tarjoavat vakuutuksia, joissa riski liittyy vakuutetun elämään ja kuolemaan. Henkivakuutukset voidaan jakaa kuolemanvaravakuutukseen sekä elämänvaravakuutukseen. (Finanssialan Keskusliitto 2011.)

Työeläkevakuutusyhtiöt hoitavat pääasiassa yksityisten alojen työntekijöiden ja yrittäjien työeläketurvaa. Työeläkevakuutusyhtiöiden tehtävänä on hankkia hallittavina oleville työeläkevaroille mahdollisimman hyvä, vakaa ja pitkäaikainen tuotto. (Finanssialan Keskusliitto 2011.)

TAULUKKO 1: Suomessa toimivat vakuutusyhtiöt (Finanssialan keskusliitto 2011).

Vahinkovakuutus- yhtiöt	Henkivakuutusyhtiöt	Eläkevakuutusyhtiöt
Försäkringsaktiebolaget Alandia	OP-Henkivakuutus Oy	Keskinäinen Työeläkevakuutusyhtiö Varma
Alma Vakuutus Oy	Nordea Henkivakuutus Suomi Oy	Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen
A-Vakuutus Oy	Mandatum Henkivakuutus- osakeyhtiö	Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Tapiola
Vakuutusosakeyhtiö Both- nia International	Keskinäinen Henkivakuu- tusyhtiö Tapiola	Keskinäinen Vakuutusyhtiö Eläke-Fennia
Vakuutusosakeyhtiö Eu- rooppalainen	Aktia Henkivakuutus Oy	Keskinäinen Eläkevakuu- tusyhtiö Etera
Keskinäinen Vakuutusyhtiö Fennia	Keskinäinen Henkivakuu- tusyhtiö Suomi	Eläkevakuutusosakeyhtiö Veritas
Vakuutusosakeyhtiö Garan- tia	Vakuutusosakeyhtiö Henki- Fennia	Försäkringsaktiebolaget Pensions-Alandia
If Vahinkovakuutusyhtiö Oy	Keskinäinen Vakuutusyhtiö Kaleva	
Vakuutusosakeyhtiö In- goNord	Henkivakuutusosakeyhtiö Duo	
Lähivakuutus Keskinäinen Yhtiö	Försäkringsaktiebolaget Liv-Alandia	
Osuuspankin Keskinäi- nen Vakuutusyhtiö	Henkivakuutusosakeyhtiö Retro	
Keskinäinen Vakuutusyhtiö Palonvara		
Pohjantähti Keskinäinen Vakuutusyhtiö		
Redarnas Ömsesidiga För- säkringsbolag		
Spruce Vakuutus Oy		
Keskinäinen Vakuutusyhtiö Turva		
Vahinkovakuutusosakeyh- tiö Pohjola		
Keskinäinen Vakuutusyhtiö Tapiola		
Aktia Vahinkovakuutus Oy		
Valion Keskinäinen Vakuu- tusyhtiö		
Ålands Ömsesidiga Försä- kringsbolag		

Kuviossa 3 on kuvattu vahinkovakuutusyhtiöiden markkinaosuudet vuosina 2008-2011.

KUVIO 3: Vahinkovakuutuksen markkinaosuudet (Finanssialan keskusliitto 2008-2011).

Kuviosta on nähtävissä että kahtena suurimpana vakuutusyhtiönä on osakeyhtiömuotoiset OP-Pohjola ja If. Kolmanneksi suurimpana yhtiönä on Keskinäinen Vakuutusyhtiö Tapiola. Neljäntenä on Keskinäinen Vakuutusyhtiö Fennia.

2.3 Keskinäisen vakuutusyhtiön ja osakeyhtiön vertailu

Keskeisimmät erot keskinäisten yhtiöiden ja osakeyhtiöiden välillä liittyvät ylijäämän jakoon, hallinnointiin sekä vakavaraisuuteen. Keskinäisissä yhtiöissä ylijäämä jaetaan asiakkuuden perusteella, toisin sanoen asiakkaat saavat osan ylijäämästä esimerkiksi maksualennuksina. Tämänäntyyppiset alennukset sitouttavat asiakkaita käyttämään vakuutusyhtiöiden palveluita, joka tuo merkittävää kilpailuetua. Osakeyhtiöt käyttävät samantyyllisiä bonusjärjestelyitä, mutta niillä rajoitteena on viime kädessä tarve maksimoida osakkeen arvoa. Osakeyhtiöissä ylijäämää jaetaan osinkoina suhteessa osakkeenomistukseen. (Suomi 2007, 37.)

Omistajat käyttävät ylintä päätösvaltaansa yhtiökokouksessa ja valitsevat keskeiset toimielimet sekä keskinäisessä että osakeyhtiössä (Suomi 2007, 37). Vaikka

keskinäisessä yhtiössä ylintä päätösvaltaa käyttävät asiakkaat, on rivijäsenten käytännön osallistuminen hallinnointiin yleensä vähäistä (Kalmi 2007, 44). Keskinäisissä yhtiöissä yhtiökokouksessa valitaan hallintoneuvosto, joka puolestaan valitsee hallituksen. Osakeyhtiöissä puolestaan yhtiökokous nimittää hallituksen. (Suomi 2007, 37.)

Keskinäisissä yhtiöissä oman pääoman lisääminen on selvästi vaikeampaa kuin osakeyhtiöissä, koska osakeyhtiöt voivat tarvittaessa lisätä omaa pääomaansa osakeannilla. Keskinäiset yhtiöt kerryttävät omia pääomiaan rahastoimalla voittonsa. Keskinäiset yhtiöt joutuvat pitämään suurempia oman pääoman varantoja kuin osakeyhtiöt, koska osakeannit eivät ole keskinäiselle yhtiölle mahdollisia. Tästä johtuen vakavaraisuuspääoma on yleensä suurempi keskinäisillä yhtiöillä kuin osakeyhtiöillä. (Suomi 2007, 38.)

Korkeaa vakavaraisuutta voidaan pitää sekä etuna että ongelmana. Asiakkaiden kannalta korkea vakavaraisuus tarkoittaa sitä, että keskinäinen yhtiö pystyy suoriutumaan velvoitteistaan heitä kohtaan. Haittapuolena on se, että rahastoitujen pääomien olemassaolo saattaa houkuttaa näiden pääomien realisointiin keskinäisyyden purkamisen kautta. Tämä tapahtuu niin, että keskinäinen yhtiö muutetaan osakeyhtiöksi muuttamalla rahastoidut pääomat osakepääomaksi. Esimerkkinä Sampo, joka oli keskinäinen vakuutusyhtiö vuosina 1909–1984 ja nykyään If. Keskinäisyyden purkamisesta saatavat hyödyt koituvat vain nykyisten omistajien hyväksi, kun rahastot ovat kertyneet usein vuosikymmenten kuluessa. (Suomi 2007, 38.)

Taulukkoon 2 on koottu keskeisiä eroja osakeyhtiön ja keskinäisen yhtiön välillä.

TAULUKKO 2: Osakeyhtiön ja keskinäisen yhtiön vertailu (Kalmi 2007, 42).

Yritysmuoto	Osakeyhtiö	Keskinäinen yhtiö
Hallinnointi	Osakkeenomistajat valitsevat yhtiökokouksessa hallituksen, asiakkaat eivät osallistu päätöksentekoon	Asiakkailla vähintään 50 % äänivallasta yhtiökokouksessa, äänivalta jakautuu suhteessa asiakkuuteen, kaikki asiakkaat voivat osallistua päätöksentekoon.

Ylijäämän jako	Suhteessa osakkeenomistukseen	Suhteessa asiakkuuteen, asiakashyvityksillä
Vakavaraisuus	Oman pääoman kasvattaminen osakeanneilla	Oman pääoman kasvattaminen voittojen rahastoimisella. Suurempi vakavaraisuus

Tällä hetkellä vakuutusmarkkinoilla ei toimi asiakkaiden omistamia vakuutusosakeyhtiöitä, mutta ei sekään periaatteessa täysi mahdottomuus olisi. Tämä johtuu muun muassa siitä, että keskinäiseen yhtiöön on helppoa liittyä ja siitä erota. Jos olisi asiakkaiden omistama vakuutusosakeyhtiö, tulisi asiakkaiden ostaa yhtiön osakkeita. Tämä vaatisi taas yhtiön osakekannan jatkuvaa sopeuttamista liittymisen ja eroamisen myötä. Osakkeiden arvo vaihtelee markkina-arvon mukaan, joten asiakkaat joutuisivat epätasa-arvoiseen asemaan siinä, että samanlaisessa asiakassuhteessa olevat henkilöt joutuisivat ehkä maksamaan hyvinkin erilaisen summan yhtiöön liittyessään ja saisivat näin erisuuruista tuottoa sijoituksilleen. (Suomi 2007, 39.)

2.4 Omistusmuotojen eroavaisuudet - väittämät

Seuraavaksi keskitytään eri omistusmuotojen eroavaisuuksiin ja siihen miten asiakkaat valitsevat vakuutusyhtiönsä. Olli-Pekka Ruuskanen on Arja Suomen toimittamassa teoksessa Keskinäisyys – Näkökulmia omistaja-asiakkuuteen kerännyt tutkijoiden esittämiä väitteitä siitä, miten keskinäiset ja osakeyhtiömuotoiset vakuutusyhtiöt eroavat toisistaan. Näistä väittämistä on kerätty tähän opinnäytetyöhön keskeisimmät.

Yksi tunnetuimmista väittämistä on se, että väitetään, että osakeyhtiömuotoiset vakuutusyhtiöt menestyisivät keskinäisiä paremmin sellaisissa vakuutuslajeissa, missä johdolla on enemmän itsenäistä harkintavaltaa vakuutusten hinnoittelussa ja riskinvalinnassa.

Toisena väittämänä on nostettu esille, että keskinäisellä vakuutusyhtiöllä on korkeampi kulurakenne. Tämä perustuu siihen, että keskinäisessä yhtiössä asiakasomistajien äänivaltaa on rajattu eikä omistuksia voi myydä, joten yhtiön johdolla olisi suuremmat mahdollisuudet kasvattaa omia palkkoja ja luontaisetuja kuin omistajien tiukassa valvonnassa olevassa osakeyhtiössä. Mikäli tämä pitää paikkansa, olisivat keskinäisten yhtiöiden kulut suuremmat suhteessa osakeyhtiöihin.

Kolmantena väittämänä on nostettu esille väittäjä, jonka mukaan keskinäiset vakuutusyhtiöt ovat vahvempia pitkäkestoisessa vakuutustoiminnassa. Väittämän perusteena on, että osakeyhtiömuotoisessa vakuutusyhtiössä on suurempi vaara, että sopimuksen kestoaikana omistajat tai johto käyttäytyvät vastoin asiakkaan etua.

Yhtenä väittämänä on myös nostettu esille se, että keskinäisten yhtiöiden on rahoitettava kasvunsa pääasiassa ylijäämästään. Tämä tarkoittaa sitä, että keskinäisillä yhtiöillä on ongelmana kasvaa nopeasti, pääomien keräämisiongelman vuoksi. Näin ollen osakeyhtiömuotoiset vakuutusyhtiöt menestyisivät nopeammin kasvavilla markkinoilla.

Koska keskinäiset yhtiöt eivät huonon vahinkokehityksen satuttua voi hakea lisää pääomaa markkinoilta, rajoittaa se osaltaan niiden riskinottohalukkuutta. Tämän väitetään johtavan siihen, että korkeat vakuutusriskit valikoituivat osakeyhtiöihin ja keskinäisiin yhtiöihin valikoituu matalia vakuutusriskejä. (Suomi 2007, 74–75.)

3 VAHINKOVAKUUTUSYHTIÖN TILINPÄÄTÖS

3.1 Lainsäädäntö

Vakuutusyhtiöiden on noudatettava hyvää kirjanpitolakia, jonka ensisijaisena lähteenä on kirjanpitolaki ja – asetus. Lisäksi vakuutusyhtiön tilinpäätöstä säätelee alaa koskeva erityislainsäädäntö, pääasiassa vakuutusyhtiölaki (1062/1979) ja sosiaali- ja terveysministeriön asetus vakuutusyrityksen tilinpäätöksestä ja konsernitilinpäätöksestä (1340/2002). Vakuutusvalvontavirasto sekä sosiaali- ja terveysministeriö antavat säännösten puitteissa tarkempia määräyksiä ja ohjeita vakuutusyhtiön tilinpäätöksestä ja muista vakuutusyhtiön taloudellisista seikoista. (Järvelä 2004, 38.)

Vakuutusyhtiölain mukaan vakuutusyhtiön kirjanpidossa ja tilinpäätöksen laadinnassa on noudatettava kirjanpitolakia, jollei vakuutusyhtiölaista muuta johdu. Vakuutusyhtiölaissa on vielä erikseen määritelty ne kirjanpitolainkohdat, joita ei sovelleta vakuutusyhtiöön. Vakuutusyhtiöön sovelletaan monia kirjanpitoasetuksen mukaisia liitetietojen antamista koskevia säännöksiä, mutta vakuutusyhtiöön ei sovelleta esimerkiksi asetuksen mukaisia kaavoja, vaan tuloslaskelma ja tase laaditaan noudattaen sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen mukaisia tuloslaskelma- ja tasekaavoja. (Järvelä 2004, 38). Seuraavalla sivulla olevassa taulukossa 3 on esitetty vakuutusyhtiöiden tilinpäätöstä ja muuta vakuutustaloutta koskevat lait ja määräykset.

Kirjanpitolain yleisiä säännöksiä, joissa säädetään muun muassa kirjanpitovelvollisuudesta ja hyvästä kirjanpitolakista, sovelletaan vakuutusyhtiöihin lukuun ottamatta tilikautta koskevaa säännöstä. Vakuutusyhtiölain mukaan vakuutusyhtiön tilikausi on kalenterivuosi, kun taas kirjanpitolain mukaan tilikausi on 12 kuukautta. Kirjanpitolain säännöksiä liiketapahtumien kirjaamisesta ja kirjanpitoaineistosta, kuten kirjanpitoileistä, tililuettelosta ja koneellisten välineiden käytöstä, sovelletaan sellaisenaan vakuutusyhtiöön. Kirjanpitolain tilinpäätöstä koskevia säännöksiä sovelletaan pääsääntöisesti myös vakuutusyhtiöön, mutta esimerkiksi vakuutusyhtiöiden on laadittava tilinpäätös 3 kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä, kun taas kirjanpitolain mukaan tilinpäätös on laadittava neljän kuukauden kuluessa. (Järvelä 2004, 38–40.)

TAULUKKO 3: Lait ja määräykset (Järvelä 2004, 39).

Vakuutusyhtiölaki (VYL)	1062/1979	Luku 10: Tilinpäätös, konsernitilinpäätös ja vastuvelan kattaminen. Vrt. kirjanpitolaki
Laki työeläkevakuutusyhtiöistä (TVYL)	354/1997	Luku 6: Vastuuvelka
STM:n asetus vakuutusyrityksen tilinpäätöksestä ja konsernitilinpäätöksestä	1340/2002	Mm. tuloslaskelma- ja tasekaavat. Vrt. kirjanpitoasetus
Asetus vakuutusyhtiön vastuvelan laskentaperiaatteista	248/1999	Säädetään periaatteita, joita vastuvelan laskemisessa on otettava huomioon (esim. yhtiöllä on oltava turvaavat laskuperusteet).
STM:n määräykset ja ohjeet	mm. Dnro 60/02/1999 Dnro 61/02/1999	Määrätään mm. vastuvelasta ja vakavaraisuudesta
VVV:n määräykset ja ohjeet	2001:7	Määrätään kirjanpidosta, tilinpäätöksestä, tunnuslukujen laskemisesta, sijoitustoiminnasta ja vakavaraisuudesta
Laki rahoitus- ja vakuutusryhmittymän	44/2002	Luku 3: Ryhmittymän omistusyhteisön tilinpäätös
VN:n asetus rahoitus- ja vakuutusryhmittymän konsernitilinpäätöksestä	89/2002	Mm. tuloslaskelma- ja tasekaavat

Vakuutusyhtiölain mukaan vakuutusyhtiön on laadittava tilinpäätös, joka sisältää

- 1) tilinpäätöspäivän taloudellista asemaan kuvaavan taseen
- 2) tuloksen muodostumista kuvaavan tuloslaskelman
- 3) rahoituslaskelman, jossa on annettava selvitys varojen hankinnasta ja niiden käytöstä tilikauden aikana
- 4) taseen, tuloslaskelman ja rahoituslaskelman liitteenä ilmoitettavat tiedot

Kustakin taseen, tuloslaskelman ja rahoituslaskelman erästä on esitettävä vastaava tieto viimeistä edelliseltä tilikaudelta. Tilinpäätökseen on liitettävä myös toimintakertomus. (Vakuutusyhtiölaki 521/2008, 8.8§.)

3.2 Tuloslaskelma

Tuloslaskelmaan merkitään tilikauteen kohdistuvat osat tuloista ja menoista eli tilikaudelle jaksotetut tuotot ja kulut. Vakuutusyhtiön tuloslaskelma on jaettu eri laskelmiksi, jotka ovat

- 1) vahinkovakuutuksen vakuutustekninen laskelma
- 2) henkivakuutuksen vakuutustekninen laskelma
- 3) eläkevakuutuksen vakuutustekninen laskelma
- 4) muu kuin vakuutustekninen laskelma

Vahinkovakuutusyhtiön tuloslaskelmaan kuuluvat osat 1 ja 4. (Rantala & Pentikäinen 2003, 172.) Liitteestä 1 löytyy vahinkovakuutusyhtiön tuloslaskelma.

Vakuutusyhtiön tärkein tuloerä on vakuutusmaksut, jotka kirjataan pääasiassa sen tilikauden tuloiksi, jolloin vakuutuskausi alkaa. Vakuutusmaksutulo sisältää sekä vahinkovakuutuksen että lakisääteisen eläkevakuutuksen maksut vakuutuskausilta. Tulokirjaukseen ei vaikuta maksun maksamisajankohta, sillä maksamatta olevat erät kirjataan viimeistään tilinpäätöstä laadittaessa taseeseen vakuutusmaksusaamiseksi. Vain perittävässä oleva maksu voidaan sisällyttää maksutuloon maksamattomana. Tilikauden tuotoksi otetaan vain se osa vakuutusmaksutulosta, joka kohdistuu tilikauteen. (Rantala & Pentikäinen 2003, 173; Finanssivalvonnan määräys 2011, 18.)

Vakuutusmaksutulo sisältää muun muassa

- veloittamatta olevat vakuutusmaksut, silloin kun maksut voidaan laskea vuoden lopussa
- puolivuosi-, neljännesvuosi- tai kuukausieräisistä vakuutuksista veloittamatta olevat erät sekä vakuutuksenottajilta perittävät maksutapakorotukset
- kertamaksut
- rinnakkaisvakuutuksessa yhtiön tai yhdistyksen osuus kokonaisvakuutusmaksuista

- jälleenvakuutuksen- ja edelleenvakuutuksenottajilta saatavat jälleenvakuutusmaksut (Finanssivalvonnan määräys 2011, 19.)

Vakuutusmaksutulosta vähennetään muun muassa

- ennakoon maksetut, seuraavalla tilikaudella alkaneisiin vastuisiin perustuvat maksut
- asiakasryhmä- ja maksutapa-alennukset yms.
- luottotappiot vakuutusmaksusaamisista
- lakkautettujen vakuutusten maksun palautukset
- saamisten raukeaminen
- vakuutusmaksuvero ja muut julkiset maksut (Rantala ja Pentikäinen 2003, 173; Finanssivalvonnan määräykset 2011, 19.)

Vakuutusmaksutuotot koostuvat vakuutusmaksutulosta ja vakuutusmaksuvastuun muutoksesta mukaan lukien jälleenvakuuttajien osuudet niistä. Kun vakuutusmaksutuloon lisätään vakuutusmaksuvastuu tilikauden alussa ja vähennetään vakuutusmaksuvastuu tilikauden lopussa, saadaan vakuutusmaksutuotot. (Rantala & Pentikäinen 2003, 173.)

Luottotappio vakuutusmaksusaamisesta kirjataan vakuutusmaksutulon vähennykseksi, kun on käynyt todennäköiseksi, ettei vakuutusmaksusaamisesta ole odotettavissa maksusuoritusta. Mikäli luottotappio myöhemmin osoittautuu aiheettomaksi, tehdyn luottotappiokirjauksen palautus merkitään samaan tuloslaskelman erään. (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 19.)

Maksetuiksi korvauskuluiksi luetaan kaikki tilikautena maksetut korvaukset riippumatta vahingon sattumisajankohdasta. Korvaukset on oikaistava niin, että tulokseen jäävät vaikuttamaan kaikki ne osat suoritetuista tai suoritettaviksi tulevista korvauksista, joiden perusteena oleva vakuutustapahtuma on sattunut tilikautena. Tilikaudella maksettujen korvausten määrään on lisättävä myös ne korvaukset, joiden suoritus siirtyy myöhemmälle ajankohdalle. Tilikauden aikana on maksettu myös korvauksia, jotka kohdistuvat edellisiin tilikausiin. Ne tulee vähentää tilikauteen kuulumattomina pois korvauksista. Toisin sanoen ne sisältyvät edellisen tilikauden lopussa olleeseen korvausvastuun määrään. (Rantala & Pentikäinen

2003, 174–175.) Korvaustoiminnan hoitamisesta aiheutuneita kuluja ovat muun muassa vahingon ym. vakuutustapahtuman rekisteröinti ja käsittely, korvausten/vahingon selvittäminen, korvauspäätöksen laatiminen, korvauksiin liittyvien oikeustoimien hoitaminen, korvausten maksaminen sekä kuntoutustoiminnan hoitaminen. (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 34.)

Yhteistakuuerä käsittää vastuun mahdollisesta toisen vakuutusyhtiön maksukyvyttömyydestä. Tämä erä koskee ainoastaan lakisääteisiä vahinkovakuutuksia, liikenevakuutusta ja lakisääteistä tapaturmavakuutusta. (Järvelä 2004, 45.) Yhteistakuuerän muutos kirjataan tuloslaskelmaan erillisenä eränä (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 19).

Liikekulut ja poistot esitetään tuloslaskelmassa toimintokohtaisesti. Liikekulut voidaan jakaa kolmeen luokkaan: vakuutusten hankintamenoihin, vakuutusten hoitokuluihin ja hallintokuluihin. Vakuutusten hankintamenoina ovat muun muassa vakuutuksista neuvottelemine, tarjousten tekeminen, hakemuksen käsittely, vakuutusten myöntäminen, sopimuksen solminen, asiakirjojen laatiminen, vakuutusten mainostaminen sekä myyntiverkoston ylläpitäminen. Vakuutusten hoitokuluihin sisältyy muun muassa vakuutuskannan hoitaminen, vakuutusmaksun veloittaminen, hyvitysten ja alennusten käsittely, tilastojen laadinta sekä tuotesuunnittelu. Hallintokuluihin sisältyy muun muassa yrityskuvan ylläpitäminen, tiedotustoiminta, konttori- ja henkilöstöpalvelut, sisäinen laskentatoimi, kirjanpito ja tilinpäätös, tilintarkastus, sisäinen tarkastus, ylin johto ja hallintoelimet, omistaja- ja sijoittajasuhteiden hoitaminen sekä lakisääteiset maksut. (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 34–35.)

Liikekulut ja poistot kohdistetaan tuloslaskelman eriin toimintojen mukaisesti seuraavasti:

- 1) Maksettuihin korvauksiin korvaustoiminnan hoitamisesta aiheutuneet kulut.
- 2) Liikekuluihin ja tarkemmin vakuutusten hankintamenoihin vakuutusten hankinnasta aiheutuvat kulut.
- 3) Liikekuluihin ja tarkemmin vakuutusten hoitokuluihin muut vakuutusten hoitamisesta aiheutuvat kulut.
- 4) Liikekuluihin ja tarkemmin hallintokuluihin hallinnosta aiheutuvat kulut.

- 5) Sijoitustoiminnan kuluihin ja tarkemmin sijoitusten hoitokuluihin sijoitustoiminnan hoitamisesta aiheutuvat kulut.
- 6) Muihin kuluihin muusta toiminnasta aiheutuvat kulut.
- 7) Menevän jälleenvakuutuksen palkkiot ja voitto-osuudet kirjataan liikekuluihin omana vähennyseränä. (Järvelä 2004, 45.)

Koneiden ja kalustojen hankintamenot kirjataan vaikutusaikanaan suunnitelman mukaisina poistoina kuluksi tuloslaskelmaan (Rantala & Pentikäinen 2003, 175).

Tasoisuusmäärä on runsasvahinkoisten vuosien varalle laskettu ns. sidottu varaus, joka esiintyy vahinko- ja henkiyhtiöiden tilinpäätöksissä. Tasoisuusmäärää lisäämällä tai vähentämällä yhtiö tasaa vuotuista tulosta suurilta heilahduksilta. Vahinkovakuutuksen tuloslaskelmakaavassa tasoisuusmäärän muutos esitetään omana eräänään. (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 19.)

Vahinkovakuutuksessa sijoitustoiminnan tuotot ja kulut esitetään muussa kuin vakuutusteknisessä laskelmassa. Sijoitustoiminnan tuottoihin kuuluvat osinkotuotot, korkotuotot ja kiinteistö-sijoitusten tuotot. Osinkotuottoja ovat osakkeista ja osuuksista saadut osingot, takuupääoman korot ym. voitto-osuudet. Osingot ja takuupääoman korko kirjataan pääsääntöisesti sille tilikaudelle, jona voitonjaosta on päätetty. Korkotuotoilla tarkoitetaan muun muassa kertyneitä korkoja sijoituksesta ja saamisista sekä luottovarausprovisioita, indeksikorotuksia, viivästyneistä vakuutusmaksusuorituksista perittyjä korkoja. Kiinteistö-sijoitusten tuottoja ovat muun muassa vuokrat ja käyttökorvaukset, puun ja maa-ainesten myyntituotot ja kiinteistöosakkeista saadut osingot. (Järvelä 2004, 45; Finanssivalvonnan määräys 2011, 22.)

Sijoitustoiminnan kuluja ovat kiinteistön hoitokulut, luottotappiot vuokrasaamisista yms. välittömät kiinteistö-sijoitusten kulut sekä kiinteistövero. Muita kuluja ovat kurssitappiot sekä sijoitusten hoitamisesta aiheutuneet toimintokohtaiset kulut. Sijoitustoiminnan tuottoja ja kuluja ovat myös sijoitusten myyntivoitot ja –tappiot. (Järvelä 2004, 45; Rantala & Pentikäinen 2003, 176.)

Arvonkorotus voidaan tehdä, jos maa- tai vesialueen, rakennuksen, arvopaperin tai muun niihin verrattavan hyödykkeen käypä arvo on pysyvästi hankintamenoa olennaisesti suurempi. Sijoitusomaisuudeksi katsottavan omaisuuden arvonkoro-

tus esitetään tuloslaskelmassa. Jos arvonkorotus osoittautuu aiheettomaksi, se on peruutettava. (Järvelä 2004, 45.)

Muihin tuottoihin ja kuluihin kuuluvat sellaiset satunnaiset tuotot ja kulut, joilla on selvä yhteys yhtiön varsinaiseen liiketoimintaan. Esimerkiksi hallinto- ym palveluiden katteellinen myynti, palvelun myynti vakuutusyhtiöryhmän ulkopuolelle ja myydyistä palveluista aiheutuneet kulut. (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 24.)

Omana eränään esitetään sellaiset satunnaiset tuotot ja kulut, joilla ei ole selvää yhteyttä yhtiön varsinaiseen liiketoimintaan. Ne perustuvat tavanomaisesta liiketoiminnasta poikkeaviin, olennaisiin ja kertaluontoisiin tapahtumiin. (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 24.)

Tuloslaskelmaan kohtaan tuloverot sisällytetään kaikki tuloverot. Tuloverot voidaan esittää myös jaettuna tuloveroihin varsinaisesta toiminnasta ja tuloveroista satunnaisista eristä, jolloin satunnaisten erien jälkeinen tulos esitetään voittoa/tappio satunnaisten erien jälkeen. (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 24.)

Tilinpäätössiirtoihin kuuluvat poistoero ja vapaaehtoiset varaukset. Poistoero kertoo verotuksessa tehtyjen poistojen ja suunnitelman mukaisten poistojen välisen erotuksen. Jos verotuksessa tehdyt poistot ovat suuremmat kuin suunnitelman mukaiset poistot, kasvaa taseen vastattavissa esitettävä poistoero. Verotuksessa vähennyskelpoisista vapaaehtoisista varauksista vakuutusyhtiöllä on käytettävissään lähinnä luottotappiovaraus, jolla voidaan varautua saamisista mahdollisesti syntyviin luottotappioihin. (Rantala & Pentikäinen 2003, 177.)

Virallisen tuloslaskelman lisäksi vahinkovakuutusyhtiön tulee laatia Finanssivalvonnan sääntöjen mukainen tulosanalyysi. Tulosanalyysi esitetään liitteessä 3.

3.3 Tase

Taseeseen merkitään varat, velat ja oma pääoma tilikauden päättyessä. Taseen kaava löytyy liitteestä 2. Varojen puolella eli taseen vastaavissa on ensimmäiseksi aineettomat hyödykkeet. Aineettomiin hyödykkeisiin kuuluvat kehittämismenot, aineettomat oikeudet, liikearvo, konserniliikearvo, muut pitkävaikutteiset menot sekä ennakkomaksut. (Järvelä 2004, 46.) Aineettomina oikeuksina esitetään sekä erikseen luovutettavissa olevat että muunlaiset oikeudet esimerkiksi toimiluvat ja ostettujen tietokoneohjelmien käyttöoikeudet. Liikearvona esitetään yrityskaupan, kannanluovutuksen tai sulautumisen yhteydessä syntynyt vastikkeellinen erä, jota ei voida kohdistaa vastaanotettuihin omaisuuseriin. Muita pitkävaikutteisia menoja ovat esimerkiksi vuokra- ja osakehuoneistojen peruserämenot. (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 25.)

Kiinteistösijoituksiin merkitään muun muassa suorassa omistuksessa olevat kiinteistöt, rakennelmat tai muut laitokset, kiinteistöjen vuokraoikeuksien hankintamenot, tilat sekä vesialueet. Niihin sisällytetään maa-alueen ja rakennuksen lisäksi niihin liittyvä irtaimisto ja liittymismaksut. Kiinteistöosakkeisiin merkitään osakkeet keskinäisissä ja muissa asunto- ja kiinteistöyhteisöissä sekä hallintayhteisöissä, jotka omistavat kiinteistöjä ja/tai kiinteistöosakkeita. Lainasaamisiksi saman konsernin yrityksiltä ja omistusyhteisyrittäyksiltä merkitään näihin luettavilta kiinteistöyhteisöiltä olevat velkakirjasaamiset, ei-jälkimarkkinakelpoiset pääomalaivat ja rakennusaikaiset tilisaamiset. (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 26.)

Muita sijoituksia ovat osakkeet ja osuudet, rahoitusmarkkinavälineet, osuudet yhteissijoituksista, kiinnelainasaamiset, muut lainasaamiset, talletukset sekä muut sijoitukset. Osakkeisiin ja osuuksiin merkitään esimerkiksi osakeyhtiön osakkeet, optiotodistukset sekä keskinäisen vakuutusyhtiön ja yhdistyksen takuupääomaosuudet. Rahoitusmarkkinavälineillä tarkoitetaan kiinteätuottoisia arvopapereita kuten sijoitustodistuksia, yritystodistuksia, kuntatodistuksia, valtion velkasitouksia ja joukkovelkakirjalainoja. Osuuksiin yhteissijoituksista merkitään osuudet sijoituksista, jotka useat yhteisöt ja säätiöt ovat perustaneet ja joiden hoito on uskottu yhdelle näistä. Kiinnelainasaamisilla tarkoitetaan lainasaamisia, joiden vakuutena on kiinteistökiinnitys. Muita lainasaamisia ovat esimerkiksi henkilökuntalainat. Talletukset poikkeavat rahasaamisista siinä, että niiden nostoon liittyy aika-

rajoitus. Muihin sijoituksiin luetaan kaikki ne sijoitukset, jotka eivät kuulu taseen muiden sijoitusten kohtiin. (Järvelä 2004, 48; Finanssivalvonnan määräykset 2011, 27.)

Jälleenvakuutustalletesaamisiin luetaan saamiset jälleenvakuutuksenottajilta. Näitä saamisia ovat jälleenvakuutuksenantajan velvoitteiden vakuudeksi talletettu näiden jälleenvakuutuksenottajien haltuun tai jotka jälleenvakuutuksenottajat ovat pidättäneet. (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 27.)

Saamiset jaetaan saamisiin ensivakuutustoiminnasta, saamisiin jälleenvakuutus-toiminnasta, muihin saamisiin, maksamattomiin osakkeisiin ja osuuksiin sekä laskennallisiin verosaamisiin. Saamisiksi ensivakuutuksenottajilta merkitään maksamattomat perittävässä olevat vahinkovakuutuksen ja lakisääteisen eläkevakuutuksen maksut. Nämä merkitään niiltä vakuutuskausilta, jotka ovat alkaneet ennen tilikauden päättymistä riippumatta siitä, onko maksut tilinpäätöstä tehtäessä veloitettu vai ei. Saamisiksi ensivakuutuksen vakuutusedustajilta merkitään saamiset vakuutuksenvälittäjiltä ja vakuutusasiamiehiltä. Saamisiksi jälleenvakuutus-toiminnasta merkitään tilityksiin perustuvat saamiset jälleenvakuutuksenottajilta ja jälleenvakuutuksenantajilta sekä jälleenvakuutuksen välittäjiltä. Muut saamiset ovat saamisia, jotka perustuvat esimerkiksi kauppakirjaan. Muihin saamisiin merkitään myös etukäteen suoritettut korvaukset. Maksattomia osakkeita ja osuuksia ovat esimerkiksi maksamatta olevat saamiset merkitystä osakepääomasta. Vakuutusyhtiö esittää laskennalliset verosaamiset ja –velat joko taseessa tai liitetiedoissa, mikäli nämä ovat olennaisia. (Järvelä 2004, 48; Finanssivalvonnan määräykset 2011, 28.)

Muuhun omaisuuteen kuuluvat aineelliset hyödykkeet, rahat ja pankkisaamiset sekä muu omaisuus. Aineellisia hyödykkeitä ovat koneet ja kalusto, joihin kuuluvat muun muassa konttori-, atk- ym koneet, laitteet ja kalusteet. Varastotavaroihin merkitään muun muassa mahdollisesti aktivoidut tarvikevarastot sekä korvausselvittelyn yhteydessä yhtiön haltuun otettu vahingoittunut omaisuus, mikäli siitä ei ole vähennetty korvausvastuuta. Rahat ja pankkisaamiset erään merkitään käteinen raha ja ne pankkisaamiset, joiden nostoa ei koske aikarajoitus. Muuhun omaisuuteen merkitään taseen muihin omaisuuden eriin kuulumaton omaisuus. (Järvelä 2004, 48; Finanssivalvonnan määräykset 2011, 29.)

Siirtosaamisiin kuuluvat korot ja vuokrat, vakuutusten aktivoidut hankintamenot sekä muut siirtosaamiset. Tase-erään merkitään tilinpäätöspäivään mennessä kertyneet korot ja vuokrat, joita ei vielä ole maksettu. Jos vakuutusten hankintamenoja on aktivoitu, esitetään ne siirtosaamisena ja niiden muutos tuloslaskelmasa liikemenojen oikaisueränä. Muihin siirtosaamisiin luetaan tulojen ja menojen jaksottamiseen liittyvät laskennalliset erät. (Järvelä 2004, 48; Finanssivalvonnan määräykset 2011, 29.)

Taseen vastattavaa puolella on ensimmäiseksi oma pääoma. Osakeyhtiössä sidottua omaa pääomaa ovat osakepääoma, ylikurssirahasto, vararahasto ja arvonorotusrahasto. Keskinäisessä yhtiössä sidottua omaa pääomaa ovat pohjarahasto, takuupääoma, ylikurssirahasto ja arvonorotusrahasto. (Järvelä 2004, 48.) Arvonorotusrahasto koostuu arvonorotuskirjausten vastaeristä. Se on sidottua omaa pääomaa, jota voidaan käyttää vain osakepääoman korottamiseen tai pohjarahaston kartuttamiseen. Arvonorotusrahastoa voidaan käyttää kulujen kattamiseen ja voitonjakoon vasta omaisuuden myynnin yhteydessä. (Rantala & Pentikäinen 2003, 181.)

Vakuutusyhtiöllä ei pitäisi pääasiassa olla tarvetta lainanottoon. Vakuutusyhtiöt voivat ottaa lainaa välttämättömän maksuvalmiutensa hoitamiseksi. Osakeyhtiöt voivat ottaa osakeyhtiölainan mukaista pääomalainaa. (Järvelä 2004, 48.)

Vakuutustekninen vastuovelka käsittää vakuutusmaksuvastuun, korvausvastuun, jälleenvakuuttajien osuuden, tasoitusmäärän ja yhteistakuuerän. Vakuutusten hankintamenoja voidaan kirjata kuluksi heti tai ne voidaan aktivoida ja merkitä taseen siirtosaamisiin. Vastaava vähennys voidaan tehdä myös vakuutusmaksuvastuusta. Korvausvastuu on menojäämää eli siirtovelkaa. Vakuutusteknisen vastuvelan jälleenvakuuttajien osuuksiin merkitään ne todelliset tai vakuutusmatemaattisesti lasketut jälleenvakuutuksenantajien osuudet, jotka sovittujen jälleenvakuutusjärjestelyjen nojalla vähennetään vakuutusteknisen vastuvelan bruttomäärästä. (Järvelä 2004, 48; Finanssivalvonnan määräykset 2011, 30.)

Tuotoista on vähennettävä tietyt tulevaisuuden velvoitteista aiheutuvat menot ja menetykset, jos ne esimerkiksi perustuvat lakiin, niiden tulo ei ole varma tai todennäköinen tai ne kohdistuvat päättyneeseen tilikauteen. Jos tulevan menon tai

menetyksen täsmällistä määrää tai toteutumisaikajankohdasta ei täysin tiedetä, merkitään ne pakollisiksi varauksiksi taseeseen. Taseen vastaaviin merkityn erän arvon alentamista ei saa merkitä pakolliseksi varaukseksi. (Kirjanpitolaki 1336/1997, 5.14 §.)

Jälleenvakuutustallettevelkoihin merkitään velat jälleenvakuutuksenantajille. Velkoja ovat ne velat, jotka muut vakuutusyhtiöt ovat tallettaneet tai jotka niiltä on pidätetty jälleenvakuutussopimusten nojalla (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 31.)

Velkoihin luetaan velat ensivakuutustoiminnasta, velat jälleenvakuutustoiminnasta, muut velat ja laskennallinen verovelka. Ensivakuutustoiminnan velkoina esitetään muun muassa vakuutusmaksupalautuksiin, etukäteen maksettuihin vakuutusmaksuihin, vakuutusedustajien tilityksiin ja vastaaviin liittyvät velat vakuutusosittajille, vakuutusedustajille tai ensivakuutusta hoitaville yhtiöille. Jälleenvakuutustoiminnan velkoina pidetään jälleenvakuutuksenantajien ja jälleenvakuutusosittajien sekä jälleenvakuutuksen välittäjien tilityksiin liittyviä velkoja. Muita velkoja ovat velat, jotka perustuvat velkakirjaan, kauppakirjaan, ostolaskuun tai muuhun velan määrän ja velkojan osoittavaan dokumenttiin. Muihin velkoihin kirjataan muun muassa ostovelat, arvonnäkövero-, vakuutusmaksuvero-, maksettujen palkkojen ennakonpidätys- ja sosiaaliturvamaksuvelat ja muut ennakonpidätyksen yhteydessä tilitettävät sosiaaliturvaan liittyvät erät. Laskennalliset verovelat esitetään joko taseessa tai liitetiedoissa, mikäli ne ovat olennaisia. (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 31.)

Siirtovelkoihin merkitään menojen ja tulojen jaksottamiseen liittyvät erät. Näitä ovat menojäämät ja tuloennakot, esimerkiksi maksamattomat palkat, loma-ajan palkat ja laskennalliset henkilösivukulut (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 32.)

3.4 Tilinpäätöksen liitetiedot

Tilinpäätöksen liitetiedot muodostavat tärkeän tietolähteen, kun analysoidaan vakuutusyhtiön tulosta ja taloudellista asemaa. Tuloslaskelman ja taseen sekä konsernituloslaskelman ja –taseen liitteenä on esitettävä vakuutusyhtiölaissa, vakuu-

tusyhdistyslaissa ja laissa ulkomaisista vakuutusyhtiöistä säädetty liitetiedot ja niissä säädettyiltä osin kirjanpitolaissa tarkoitetut liitetiedot sekä sosiaali- ja terveysministeriön tilinpäätös asetuksessa ja siinä säädettyiltä osin kirjapitoasetuksessa esitetyt liitetiedot sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetusta rahoitusvälineiden, sijoituskiinteistöjen ja biologisten hyödykkeiden merkitsemisestä vakuutusyrityksen tilinpäätökseen ja konsernitilinpäätökseen ja muualla laissa vaaditut liitetiedot. Liitetiedot on esitettävä tilikaudelta ja, ellei toisin mainita, myös viimeistä edelliseltä tilikaudelta. (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 58.)

Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot (Finanssivalvonnan määräykset 2011).

- Vahinko- ja henkivakuutuksen vakuutusmaksutulo
- Vahinkovakuutuksen vakuutusluokkaryhmäkohtaiset tiedot
- Lakisääteisen työeläkevakuutuksen vakuutusmaksutulo ja maksetut korvaukset
- Vakuutusmaksutulosta vähennettävät erät
- Sijoitustoiminnan nettotuoton erittely
- Sijoitussidonnaisten vakuutusten sijoitustoiminnan nettotuotot
- Liikekulut
- Tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden muutokset ja aikaisempia tilikausia koskevien virheiden korjaukset sekä vastuvelkaa koskevan arvion muutokset, laatimisperiaatteiden muutokset ja virheiden korjaukset

Liikevaihtoa ei käytetä vakuutusyhtiöissä yleisesti kansainvälisen volyyminmittarina vaan vakuutusmaksutuloa. Sijoitustoiminnan tuotoilla on merkittävä osuus osa eräiden vakuutuslajien tulonlähteenä. Niitä ei lueta vakuutusmaksutuloon ja tämän vuoksi liikevaihdon käsitettä voidaan käyttää myös vakuutuslajilla. (Rantala & Pentikäinen 2009, 193.)

Vakuutusyhtiöiden perimät verot, veronluonteiset maksut ja muut erät vähennetään vakuutusmaksutulosta ennen sen merkitsemistä tuloslaskelmaan. Liitetiedoissa vähennettävät erät on eroteltu seuraavanlaisesti: luottotappiot vakuutusmaksusaamisesta, vakuutusmaksuvero, palosuojelumaksu, liikenneturvallisuusmaksu, työsuojelumaksu, valtiolle perittävä sairaanhoitomaksu ja muut julkiset maksut. (Rantala & Pentikäinen 2009, 193-194.)

Liitetiedoissa vakuutusyhtiön tulee eritellä tasoittamattoman vakuutusteknisen katteen vakuutusluokkaryhmittäin siten, että jokaisen vakuutusluokkaryhmän osalta on näkyvissä: vakuutusmaksutulo, vakuutusmaksutuotot, korvauskulut, liikekulut sekä jälleenvakuuttajien osuus. Kun halutaan analysoida vakuutusyhtiön tuloskehitystä, on tämä liitetieto oleellinen. (Rantala & Pentikäinen 2009, 194.)

Vakuutusyhtiölaki määrittää, että vakuutusyhtiön on varoja sijoittaessaan otettava huomioon, millaista vakuutustoimintaa yhtiö harjoittaa. Liitetiedoissa tulee antaa runsaasti sijoituksia koskevaa tietoa. Niissä on myös kerrottava muun muassa sijoitusten jäljellä oleva hankintameno, kirjanpitoarvo ja käypä arvo. (Rantala & Pentikäinen 2009, 200.)

Liitetiedoissa tulee esittää myös toimintokohtaisten kulujen osalta ilmoitettava menolajikohtaisia tietoja. Näitä ovat esimerkiksi palkkojen, eläkkeiden, muiden henkilösivukulujen, ensivastuu- ja jälleenvakuutuspalkkioiden yhteismäärät sekä selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista ja niiden muutoksista. (Rantala & Pentikäinen 2009, 200.)

Liitetiedoissa tulee kertoa, jos edellisinä tilikausina sattuneita vahinkoja varten edellisessä tilinpäätöksessä varattu korvausvastuu onkin liian pieni tai suuri tilikauden alussa, tällöin vastuvelan määrä tulee oikeista. Aikaisempiin tilikausiin kohdistuva korjaus on otettava huomioon päättyneen tilikauden todellista tulosta arvioitaessa. Lisäksi liitetiedoissa tulee esittää vakuutusmaksuvastuusta mahdollisesti vähennetty aktivoitujen hankintamenojen määrä eli määrä, jota ei ole vielä vähennetty kuluna. Myös korkotekijän vaikutus vastuvelan määrään tulee esittää liitetiedoissa. (Rantala & Pentikäinen 2003, 188.)

Tasetta koskevat liitetiedot (Finanssivalvonnan määräykset 2011).

- Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden muutokset
- Sijoituksia koskevat liitetiedot
- Lainasaamiset
- Sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olevat sijoitukset
- Oman pääoman erittely
- Voitonjakokelpoiset varat

- Vakuutustekninen vastuovelka
- Velat
- Tuloveroja koskevat liitetiedot

Taseen liitetiedoissa annetaan erittely aineettomien hyödykkeiden kustakin tase-erästä sekä koneiden ja kaluston tase-erän muutoksista. Sijoituksia koskevissa liitetiedoissa eritellään sijoitusten arvostaminen taseessa hankintamenoon sekä käypään arvoon. Kun sijoitukset arvotetaan hankintamenoon, tulee eritellä sijoitusten käypä arvo ja arvostusero, kiinteistösijoitukset sekä osakkeet ja osuudet. Kun taas arvostetaan käypään arvoon, tulee eritellä rahoitusvaroihin kuuluvat sijoitukset sekä kiinteistöt. (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 67.)

Muihin lainasaamisiin kuuluvat pankkitakaus, takausvakuutus, vakuutuskirja sekä muu vakuus. Nämä eritellään liitetiedoissa vakuuden mukaan. (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 71.)

Sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olevat sijoitukset eritellään liitetiedoissa alkuperäiseen hankintamenoon ja käypään arvoon. Sijoituksia ovat osakkeet ja osuudet, rahoitusmarkkinavälineet, johdannaisopimukset, talletukset ja muut sijoitukset, saamiset vakuutusmaksuvälittäjiltä, rahat ja pankkisaamiset sekä kertyneet korot. (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 72.)

Oma pääoma eritellään tase-eräkohtaisesti kirjanpitolain mukaisesti. Oman pääoman erittelyn yhteydessä esitetään vakuutusyhtiölain ja vakuutusyhdistyslain mukainen laskelma voitonjakokelpoisista varoista. (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 73-74.)

Vakuutustekninen vastuovelka koostuu kahdesta pääerästä: vakuutusmaksuvastuusta ja korvausvastuusta. Nämä erät tulee eritellä liitetiedoissa. (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 75.)

Velkoihin kuuluu pitkäaikaiset velat, jotka eritellään taseessa. Erittely annetaan vain tilikaudelta. (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 76.)

Tuloveroja koskeviin liitetietoihin kuuluu laskennalliset verovelat ja –saamiset. Ne tulee esittää liitetiedoissa, jos ne ovat olennaisia eikä niitä ole merkitty tase-

seen. Liitetiedoissa tulee kertoa sijoitusten arvostuserojen mahdollisesta vaikutuksesta tuloverotukseen. (Finanssivalvonnan määräykset 2011, 76.)

3.5 Vahinkovakuutusyhtiöiden vakavaraisuus

Ehdoton edellytys vakuutustoiminnalle on vakavaraisuuden turvaaminen, niin että korvauksensaajat ja vakuutuksenottajat saavat heille kuuluvat suoritukset. Vakuutusyhtiön vakavaraisuudella tarkoitetaan yleisesti ottaen yhtiön kykyä selviytyä liikettä uhkaavista erilaisista riskeistä. (Rantala & Pentikäinen 2009, 146-147.)

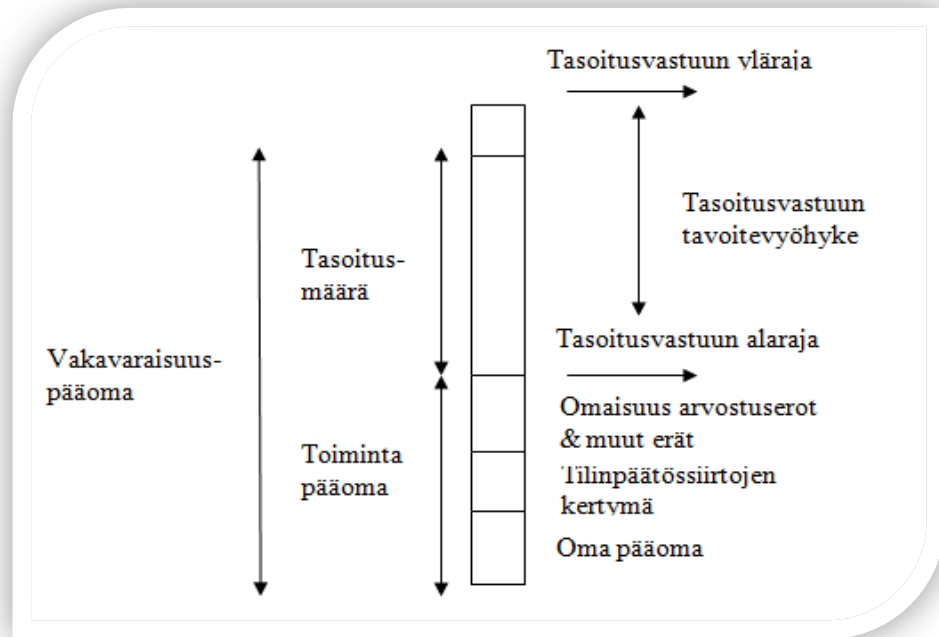
Vakuutusyhtiöille on ominaista tuloksen sattumanvarainen heilahtelu ja erityisesti kannattavuuden syklinen vaihtelu. Vakuutusyhtiö on vakuutuksenottajille turvallinen vain, jos se pystyy selviytymään ajanjaksoista, jolloin vahinkosuhde on tavallista suurempi. (Rantala & Pentikäinen 2009, 202.)

Vahinkovakuutusyhtiön on Vakuutusvalvontaviraston antamien ohjeiden mukaisesti annettava seuraavat tiedot vakavaraisuudestaan:

- 1) toimintapääoman luettavat erät
- 2) toimintapääoman vähimmäismäärä
- 3) tasoitusmäärä
- 4) tasoitusmäärän suhde täyteen määräänsä
- 5) vastuunkantokyky (%)
- 6) vakavaraisuuspääoman suhde vastuovelkaan (%)

Vakuutusyhtiölaki määrittää, että vakuutusyhtiön toimintapääoma, jälleenvakuutus ja muut yhtiön vakavaraisuuteen vaikuttavat seikat on järjestettävä vakuutuksenottajan edun turvaavalla tavalla. Huomioon tulee ottaa tuottojen ja kulujen todennäköinen vaihtelu sekä arvioitavissa olevat muut epävarmuustekijät. Vakuutusyhtiöiden tulee pitää vakuutusmaksutaso riittävän korkealla, jotta vastuunkantokyky parantuu. Vastuunkantokykyä parannetaan myös jälleenvakuuttamalla vastuita. Lisäksi vakuutusyhtiön on koottava tietynlaista varantoa, vakavaraisuuspääomaa, josta mahdolliset tappiot katetaan. (Järvelä 2004, 33.)

Alla olevassa kuviossa 5 on esitetty vahinkovakuutusyhtiön vakavaraisuuspääoman muodostuminen.

KUVIO 5: Vakavaraisuuspääoma (Järvelä 2004, 35).

Vastuunkantokyvyn varmistamiseksi vakuutusyhtiöille on asetettu useita vakavaraisuuteen (solvenssiin) liittyviä vaatimuksia ja valvontarajoja. Vaatimuksina on, että vakuutusyhtiöillä on oltava riittävästi toimintapääomaa ja vakuutusyhtiön on varauduttava myös vahinkokehityksen vaihteluihin keräämällä korvausvastuuseen varmuusrahastoa eli tasoitusmäärää. Toimintapääoma ja tasoitusmäärä muodostavat yhdessä vakavaraisuuspääoman eli solvenssipääoman. Toimintapääomalla katetaan mitä tahansa vakuutusyhtiön toiminnan riskejä lukuun ottamatta vahinkokehityksestä johtuvia tappioita, joita katetaan siis tasoitusmäärällä. (Järvelä 2004, 33.)

Toimintapääomalla tarkoitetaan sitä määrää, jolla vakuutusyhtiön varojen on katsottava ylittävän yhtiön velat ja muut niihin rinnastettavat sitoumukset. Toimintapääoma muodostuu omasta pääomasta, vapaaehtoisista varauksista, poistoerosta, arvostuseroista, osittaisesta lisävakuutusvastuusta, pääomalainoista ja eräistä luvanvaraisista eristä. (Järvelä 2004, 33.)

Tasointuvastuu on rajoitettu olemaan puskurina ja tasointtajana vain korvausmenon heilahtelua vastaan. Korvausmenon ollessa jonain vuosina matala, ylijäämä siirretään tasointuvastuuseen. Sitä puretaan sieltä vuosina, joina korvausmeno on korkea. Tasointuvastuu ei ole omistajille kuuluvaa pääomaa vaan osa vastuuvetkaa. (Rantala & Pentikäinen 2009, 148.)

Toimintapääomalle on asetettu omat vähimmäismääränsä. Vähimmäismäärät jaetaan kahteen osaan: varsinaisen toimintapääoman vähimmäismäärään ja takuumäärän vähimmäismäärään. Tasointumäärälle on puolestaan asetettu yhtiökohtainen tavoitevyöhyke, johon sen pitäisi sijoittua. Jos tasointumäärä alittaa tavoitevyöhykkeen alarajan, tarkoittaa se, että vakuutusmaksujen maksutaso on liian alhainen. Jos taas tasointumäärä ylittää tavoitevyöhykkeen ylärajan, maksut voivat olla liian korkeat. Toisin sanoen, kun tasointumäärä pysyy tavoitevyöhykkeellä, on vakuutusyhtiön hinnoittelu turvaavalla ja kohtuullisella tasolla. (Järvelä 2004, 35.) Normaali tilanne on kun tasointumäärä yksin riittää peittämään korvauskulujen heilahtelut, niin ettei tule tarvetta turvautua omiin varoihin (Rantala & Pentikäinen 2009, 203).

Vahinkovakuutusyhtiöiden tulee esittää vakavaraisuudessaan, paljonko tasointumäärän todellinen määrä on prosentteina tavoitevyöhykkeen ylärajasta. Tasointumäärä suhteessa täyteen määräänsä antaa yhtiön vakavaraisuuskehitystä kuvaavan tunnuluvin. Pelkkä tasointumäärän euromäärä ei kerro, onko tasointumäärä kyseiselle yhtiölle riittävä. Tasointumäärän tarve riippuu vakuutustoiminnan laajuudesta ja laadusta, esimerkiksi siitä, miten riskipitoisia vastuita vakuutuskannassa on. Tavoitevyöhykkeen yläraja, josta tasointumäärän suhde täyteen määräänsä laskeetaan, kasvaa vakuutustoiminnan euromääräisen volyymin myötä. (Rantala & Pentikäinen 2009, 203.)

3.6 Vakuutustoiminnan tunnusluvut ja voitonjako

Vakuutustoiminnan kehitystä seurataan seuraavaksi esitettävien tunnuslukujen avulla. Tunnuslukujen avulla seurataan vakuutusyhtiöiden suhteellista kannattavuutta. (Rantala & Pentikäinen 2009, 195.)

Vahinkovakuutusyhtiön kannattavuuden yksi mittari on vahinkosuhte (loss ratio).

Vahinkosuhte lasketaan seuraavasti:

$$\text{Vahinkosuhte} = \frac{\text{korvauskulut}}{\text{vakuutusmaksutuotot}} \times 100$$

Vahinkosuhte kertoo, paljonko vakuutusyhtiön maksuista on suhteellisesti käytetty korvauksiin. Mitä suurempi suhdeluku on, sitä huonommin maksut riittävät korvauksiin. Vakuutusyhtiön vahinkokehystä voidaan seurata vertailemalla useamman vuoden vahinkosuhteita. (Järvelä 2004, 57.)

Toinen kannattavuuden mittari on liikekulusuhde (expense ratio), joka lasketaan seuraavan kaavan mukaisesti:

$$\text{Liikekulusuhde} = \frac{\text{liikekulut}}{\text{vakuutusmaksutuotot}} \times 100$$

Liikekulusuhde kertoo, paljonko vakuutusyhtiön maksuista on suhteellisesti käytetty liikekuluihin eli kuvaa vakuutusyhtiön toiminnan tehokkuutta. (Järvelä 2004, 57.)

Kolmas kannattavuutta kuvaava vahinkovakuutusyhtiön kulusuhde on yhdistetty kulusuhde (combined ratio), joka lasketaan seuraavanlaisesti:

$$\text{Yhdistetty kulusuhde} = \text{vahinkosuhte} + \text{liikekulusuhde}$$

Yhdistetty kulusuhde kertoo, miten vakuutusyhtiön maksutuotot ovat riittäneet kattamaan korvaukset ja liikekulut, toisin sanoen se kuvaa vakuutusyhtiön toiminnan tehokkuutta kokonaisuudessaan. (Järvelä 2004, 57.)

Lyhytaikaisessa vakuutusyhtiössä omalla vastuulla olevan yhdistetyn kulusuhteen tulisi olla alle 100, jotta tulos olisi voitollinen. Jos vahinkovakuutusyhtiöllä on merkittävästi pitkäaikaista vakuutusta, sijoitustoiminnatuottojen merkitys on oleellinen ja ne otetaan hinnoittelussa huomioon. Tämän vuoksi yhdistetty kulusuhde saattaa selvästikin olla yli 100 ja tulos silti voitollinen. (Rantala & Pentikäinen 2009, 195.)

Oman pääoman tuottosuhte kertoo, kuinka paljon tuottoa yhtiö kykenee tuottamaan omistajien siihen sijoittamille varoille. Mitä enemmän velkoja yhtiöllä on suhteessa omaan pääomaan, sitä herkempi oman pääoman tuotto on tuottotason muutoksille. Oman pääoman tuottoprosentin avulla voidaan vertailla saman toimialan yritysten kannattavuutta. (Sampo 2012.)

Oman pääoman tuotto prosentteina:

+ voitto tai tappio ennen satunnaiseriä + tuloverot varsinaisesta toiminnasta
 + arvonorotusrahastrastoon kirjattu arvonorotus/peruutus
 + sijoitusten arvostuserojen muutos
 - verot

x 100

+ oma pääoma
 + vähemmistöosuus
 + sijoitusten arvotuserot laskennallisen verovelan vähentämisen jälkeen

Osakeyhtiöillä on vahinkovakuutuksessa oman pääoman tuottotavoitteet verojen jälkeen 12-20 %. Yhdistetyn kulusuhteen tyypillinen tavoite on 95 % kansainvälisten IFRS-tilinpäätösstandardien mukaisesti laskettuna, joka tarkoittaa noin 98-100 %:n yhdistettyä kulusuhdetta suomalaisen tilinpäätösstandardin mukaan.

Osakeyhtiön vastuunkantokyvyn tulee olla alle 100 %, jotta osakeyhtiö voi saavuttaa asettamansa taloudelliset tavoitteet. Keskinäisessä yhtiössä yhdistetyn kulusuhteen tavoitetasot ovat yleensä korkeammat kuin osakeyhtiössä, koska vakuutusmaksut sisältävät keskinäisyydestä johtuvia maksunalennuksia. Keskinäisellä yhtiöllä voivat olla vastuunkantokyky ja yhdistetty kulusuhde samanaikaisesti

selvästikin suurempia kuin vastaavat osakeyhtiöllä, vaikka keskinäisen yhtiön tuotto vakavaraisuuspääomalle on vastaavalla tasolla kuin osakeyhtiöllä. (Suomi 2007, 102-103).

Vastuunkantokyky ei kovin hyvin ota huomioon toiminnan riskipitoisuutta, koska sama euromääräinen maksutulo voi olla peräisin erilaisten riskien vakuuttamisesta (Rantala & Pentikäinen 2009, 148). Vahinkovakuutusyhtiön vastuunkantokyky prosentteina lasketaan seuraavanlaisesti:

$$\frac{\text{Vakavaraisuuspääoma}}{\text{Omallalla vastuulla olevat vakuutusmaksutuotot}} \times 100$$

Toisin sanoen toimintapääoman ja tasoitusmäärän summa eli vakavaraisuuspääoma suhteutetaan vakuutusmaksutuottoihin, joista on vähennetty jälleenvakuuttajien osuus. Yleisesti yli 50 %:n vastuunkantokykyä pidetään kohtuullisen hyvänä ja osoituksena riittävästä vakavaraisuudesta. (Rantala & Pentikäinen 2009, 204.)

Vahinko- ja henkivakuutusyhtiön vakavaraisuuspääoma suhteutetaan myös vastuuelkaan, mistä käytetään jossain tilanteissa nimitystä vakavaraisuusaste. Hyvänä vakavaraisuusasteena pidetään 33 % tai suurempaa vakavaisuutta. Vahinkovakuutusyhtiön vakavaraisuuspääoma suhteessa vastuuelkaan lasketaan seuraavanlaisesti:

$$\frac{\text{Vakavaraisuuspääoma}}{\text{Omallalla vastuulla oleva vakuutustekninen vastuuelka - tasoitusmäärä}} \times 100$$

4 CASE: KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ FENNIA

4.1 Fennian esittely

Fennia on keskinäinen, asiakkaiden omistama vahinkovakuutusyhtiö, jolla on monipuolinen ja pitkäaikainen kokemus yritysten ja kotitalouksien riskienhallinnasta ja vakuuttamisesta. Fennian juuret ovat peräisin vuodelta 1882, jolloin perustettiin Palovakuutusosakeyhtiö Fennia. Vuonna 1934 Fennian nimi muutettiin Liikkeenharjoittajien Keskinäiseksi Vakuutusyhtiöksi ja vuonna 1947 Yksityisyrittäjien Keskinäiseksi Vakuutusyhtiöksi. Fennia onkin tunnettu yrittäjien vakuutusyhtiönä, josta nimi kertoi vuonna 1984, jolloin nimi muutettiin Yrittäjäin Fenniaksi. (Fennika 2012.)

Fennia-ryhmä syntyi vuonna 1998, jolloin perustettiin Eläke-Fennia ja Henki-Fennia. Fennia-ryhmään kuuluu tällä hetkellä Fennia, Henki-Fennia, Eläke-Fennia ja Fennia varainhoito. Vuonna 2001 nimeksi muutettiin Fennia. (Fennika 2012.)

Fennian strategia on määritelty seuraavanlaisesti: kaikessa Fennian toiminnassa lähdetään asiakkaan tarpeista ja odotuksista. Fennian tehtävänä on turvata asiakkaiden menestyminen huolehtimalla siitä, että asiakkaat tuntevat riskinsä ja riskit toteutuvat harvoin ja vähäisin seurauksin. Fennian tavoitteena on tulla arvostetuimmaksi vakuutusyhtiöksi omissa asiakassegmenteissään. Sen markkinaosuus kohoaa yli 10 prosentin ja talous pysyy hyvässä kunnossa. (Fennika 2012.)

Yhtiötä hallinnoidaan keskinäisyyden periaatteella. Fennia tunnetaan yrittäjien vakuutusyhtiönä, jotka ovat mukana Fennian hallinnossa. Ylintä päätösvaltaa käyttävät yhtiökokouksen avulla asiakkaat. Fenniassa yhtiön hallinnosta ja toiminnan mukaisesta järjestämisestä huolehtii hallitus. Hallintoneuvosto valitsee hallituksen jäsenet. Hallituksen ja hallintoneuvoston jäsenet tulee valita vakuutusentottajien piiristä. Hallintoneuvostoon kuuluu suuri joukko yrittäjiä ja yritysten edustajia, jotka ovat tekemässä päätöksiä ja vaikuttamassa vakuutuspalveluiden kehittämiseen. (Fennika 2012; Fennian yhtiöjärjestys 2009.)

Korkeinta päätösvaltaa Fenniassa käyttävät sen omistaja-asiakkaat ja takuupääoman omistajat yhtiökokouksessa. Varsinainen yhtiökokous on pidettävä vuosittain hallituksen määräämänä päivänä kesäkuun 15. päivään mennessä. Yhtikokous

päättää muun muassa tilinpäätöksen vahvistamisesta, vastuuvapaudesta hallituksen ja hallintoneuvoston jäsenille sekä toimitusjohtajalle ja valitsee hallintoneuvoston jäsenet ja tilintarkastajat. Kullakin vakuutuksenottajalla on yhtiökokouksessa yksi ääni jokaiselta alkavalta edellisestä kalenterivuonna maksetulta 200 euron vakuutusmaksuerältä. (Fennika 2012.)

Fennian takuupääoma on 3 363 758,53 euroa. Takuuosuuksia on 20. Jokaisen takuusuuden äänimäärä on 100 ääntä. Kokouksessa saa omasta puolestaan tai toisen valtuuttamana äänestää enintään yhdellä kymmenesosalla kokouksessa edustetusta äänimäärästä. (Fennika 2012.)

4.2 Tilinpäätöstunnuslukujen vertailu

Kun vertaillaan vahinkovakuutusyhtiöiden tuloksia, käytetään tunnuslukuina usein oman pääoman tuottoa ja yhdistettyä kulusuhdetta. Vakavaraisuutta verrataan tunnusluvulla vastuunkantokyky.

Taulukossa 4 esitetään tilinpäätöstunnuslukujen vertailu Keskinäinen vakuutusyhtiö Fennian ja Vakuutusosakeyhtiö Pohjolan osalta vuosina 2009-2011.

TAULUKKO 4: Tilinpäätöstunnuslukujen vertailu (Fennian vuosikertomus 2011; OP-Pohjolan vuosikertomus 2011).

	Oman pää- oman tuotto	Yhdistetty kulusuhde	Vastuunkantokyky
Fennia 2009	11,2 %	98,2 %	138,5 %
Pohjola 2009	19,2 %	87,7 %	88,0 %
Fennia 2010	5,0 %	110,2 %	155,0 %
Pohjola 2010	9,3 %	96,6 %	86,0 %
Fennia 2011	-5,2 %	127,9 %	117,5 %
Pohjola 2011	3,4 %	97,7 %	77,0 %

Keskinäisen ja osakeyhtiön välillä keskeisimmät erot muodostuu voitonjaon kannalta. Yllä olevassa taulukossa 4 on selvästi havaittavissa keskinäisten ja osakeyh-

tiöiden tunnuslukujen tyypilliset erot. Oman pääoman tuotto on pienempi keskinäisessä yhtiössä kuin osakeyhtiössä. Yhdistetty kulusuhte on suurempi keskinäisessä yhtiössä kuin osakeyhtiössä. Vastuunkantokyky on korkeampi keskinäisessä yhtiössä kuin osakeyhtiössä.

Keskinäisen yhtiön ja osakeyhtiön tuloksenteekokykyä on käytännössä mahdotonta verrata tasapuolisesti toisiinsa tilinpäätöstunnuslukujen perusteella, koska niiden voitonjako on erilainen. Keskinäinen yhtiö jakaa voittoa vakuutusmaksualennuksina, joka heijastuu sen tunnuslukuihin. Vakuutusmaksualennukset vähennetään tuloslaskelmassa vakuutusmaksutulosta ja tämä heikentää tunnuslukuja. Tunnusluvut ovat sitä heikompia, mitä enemmän keskinäinen yhtiö jakaa vakuutusmaksualennuksia.

Keskinäisellä yhtiöllä on yleensä korkeampi vakavaraisuus eli vastuunkantokyky, kuten taulukosta 4 on myös nähtävissä. Korkea vastuunkantokyky heikentää taas oman pääoman tuottoa. Keskinäisten yhtiöiden tulee pitää korkeampaa vakavaraisuutta, koska ne eivät voi hankkia lisäpääomaa samalla tavalla kuin osakeyhtiö. Osakeyhtiö voi hankkia lisäpääomaa osakeanneilla. Keskinäiset yhtiöt tarjoavat omistajilleen varmuutta, että yhtiön vakavaraisuus riittää vakuutuskorvausten maksamiseen vahinkotapauksissa. Osakeyhtiö ei pysty saavuttamaan tavoitteensa mukaista oman pääoman tuottoa, jos sen vastuunkantokyky on liian suuri. Keskinäinen yhtiö pystyy yleensä tarjoamaan edullisemman hintatason eikä menetä silti korkeampaa vakavaraisuutta.

4.3 Teemahaastattelut

Tutkimus suoritettiin haastatteluna, jossa haastateltiin sekä Fennian kaakkoisen alueen kahta esimiestä. Haastattelut tapahtuivat erikseen. Ensimmäiseksi haastateltiin vain toista esimiestä sähköpostin välityksellä ja sen jälkeen toista kasvotusten. Haastattelut toteutettiin 1.-5.10.2012 välisenä aikana. Molemmat esimiehet saivat etukäteen tietää haastattelun teemat ja näin pääsivät valmistautumaan niihin.

Haastattelut etenivät saman teemahaastattelurungon mukaisesti. Teemahaastattelurungot koostuivat pääkysymyksistä, joita oli täsmennetty apukysymyksillä. En-

simmäisenä teemana on miten keskinäisyys näkyy käytännössä Fenniassa. Teeman apukysymyksinä käytettiin asiakashyvitysten antamista sekä voitonjakoa ja asiakkaiden kuuntelemista konkreettisesti. Toisena teema oli tilinpäätöksestä raportointi Fenniassa. Alla olevassa taulukossa 5 on esitetty teemahaastattelurunkoa.

TAULUKKO 5: Teemahaastattelurunko

Teemahaastattelurunko

Teema 1

1. Miten Fenniassa käytännössä asiakkaat osallistuvat yhtiön tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen?
 - Miten asiakkaita kuunnellaan?
 - Tehdäänkö asiakastutkimuksia?
2. Miten asiakashyvityksiä annetaan?
 - Miten voitonjako tapahtuu?
3. Miten keskinäiset yhtiöt menestyvät vahinkovakuutusmarkkinoilla verrattuna osakeyhtiöön?
4. Millaisena näette keskinäisten yhtiöiden tulevaisuuden?

Teema 2

1. Miten tilinpäätöksestä raportoidaan?
2. Miten tilinpäätös ja tunnusluvut vaikuttavat Fennialaisten jokapäiväiseen työhön ja toimintaan?

Ensimmäisessä teemassa käytiin läpi keskinäisyyden näkymistä käytännössä.

Esimiehet kertovat omat näkemyksensä kysymyksiin ja ne ovatkin melko yhtäläiset. Esimies 1 kertoo, että asiakkaat pääset oikeesti käytännössä vaikuttamaan yhtiön tuotteisiin ja palveluihin. Heiltä kerätään palautetta ja kehitysideoita monipuolisesti eri kanavien kautta.

”Fenniassa asiakkaat pääsevät vaikuttamaan käytännössä yhtiön tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen vastaamalla heille lähetettyihin asiakaskyselyihin. Asiakaskyselyitä lähetetään muun muassa uusille asiakkaille ja korvauspäätöksen saajille. Asiakaskyselyt sisältävät palautekyselyn palvelun ja toiminnan sujuvuuteen liittyen. Asiakkaat voivat kyselyyn liittää myös kehitysideoita. Kaikki saatu palaute käsitellään aidosti ja tutkimusten/palautteiden pohjalta tehdään tarvittaessa yhteenvetoja ja koosteita. Niiden pohjalta tehdään mahdollisia

kehitysehdotuksia, joista osa mahdollisuuksien mukaan toteutetaan. (Esimies 1 2012.)”

Esimies 2 kertoo, että Fenniassa hallintoneuvostoon kuuluu asiakkaita esimerkiksi yrittäjiä, jotka ovat mukana päätöksen teossa. He pääsevät käytännössä vaikuttamaan tuote uudistuksiin ja antamaan kehitysideoita.

”Hallintoneuvoston jäsen voi antaa kokouksissa kehitysideoita, joita toteutetaan aina mahdollisuuksien mukaan. Fennian kotisivuilla on myös palauteosio, jossa jokainen voi tuoda esille omia ideoitaan ja toivomuksia. Kun toteutetaan tuote-uudistuksia, lähtee niiden mukana myös asiakaskyselyitä segmentoiduille ryhmille. Fenniassa on myös alueellisia neuvottelukuntia, jotka koostuvat paikallisista yrittäjistä tai yrityksistä. Kyseessä on luottamustoimi. Valitut edustajat voivat tuoda esille uusia ajatuksia, ideoita ja toiveita kuultavaksi. Heille esitetään myös Fennian uudistuksia ja suunnitelmia etukäteen mahdollisten kommenttien ja palautteiden saamiseksi. (Esimies 2 2012.)”

Asiakastyytyväisyyttä seurataan vakuutusalan yhteisten ja Fennian omien asiakastyytyväisyystutkimusten avulla. Esimerkiksi EPSI Rating tutkimuksella mitataan vuosittain kenen vakuutusyhtiön asiakkaat ovat tyytyväisimpiä.

”Fenniassa asiakastutkimuksia tehdään alueittain sekä lajikohtaisesti. Alueelliset tutkimukset toteutetaan usein ns. mysteryshoppaajien avulla. Asiakkaille tehdään otantana myös laaduntarkastussoittoja. (Esimies 1 2012.)”

Esimies 1 kertoo, että keskinäisen yhtiön voitonjako tapahtuu antamalla vakuutusnottajille maksunalennuksia taikka maksuttomia lisäetuja.

”Fenniassa asiakashyvitykset vaihtelevat niin vakuutuslajien-, tuotteiden kuin valittujen segmenttien painotusten myötä. Asiakashyvityksiä annetaan maksunalennuksina esimerkiksi antamalla keskittämisetuja vakuutusmaksuihin. Lisäetuina Fennia tarjoaa tuote-etuja muun muassa tiettyjen yhteistyökumppaneiden jäsenille ehdollisen omavastuun

muodossa, joka tarkoittaa, ettei omavastuuta vähenetä jos vahingonmäärä ylittää omavastuun. (Esimies 1 2012.)”

Esimies 2 halusi korostaa keskinäisten yhtiöiden korvauspalvelua ja sen toimivuutta. Keskinäiset yhtiöt jakavat hänen mukaansa paremmin ja helpommin korvauksia kuin osakeyhtiöt. Lisäksi yritysasiakkaat saavat ilmaisia lisäpalveluita Fenniasta.

”Parhaiten vakuutusyhtiön alennukset ja edut näkyvät korvaustilanteissa. Fennian ikävähennykset on luotu asiakkaiden eduksi ja ne ovatkin yksi keskeisimmistä voitonjako keinoista. Keskinäiset yhtiöt jakavatkin helpommin korvauksia, koska heidän ei tarvitse jakaa osinkoja. Fennian kautta saa myös esimerkiksi yritysasiakkaat saavat ilmaiseksi riskienhallinta- ja työhyvinvointipalveluita.(Esimies 2 2012.)”

Esimies 2 mukaan sekä keskinäisillä yhtiöillä että osakeyhtiöillä on yhtäläiset mahdollisuudet selviytyä vakuutusosalalla. Esimiehellä onkin kokemusta sekä keskinäisessä yhtiössä että osakeyhtiössä työskentelystä ja hän korostaa, että molemmissa yhtiöissä on omat etunsa. Eroa ei kuitenkaan loppujen lopuksi paljon ole. Asiakkaita kiinnostaa yleensä muuta asiat kuin yhtiömuoto. Joukossa on kuitenkin asiakkaita, jotka ajattelevat osakeyhtiöiden ajattelevan vain sijoituksiaan.

”Molemmilla yhtiömuodoilla on omat kannattajansa. Keskinäinen yhtiö voi yhtäläillä menestyä vakuutusosalalla. Keskinäisellä yhtiöllä ja osakeyhtiöllä on samat haasteet kannattavuuden suhteen. Yhtiömuoto ei tuo suoranaista kilpailuetua. (Esimies 2 2012.)”

Toisessa teemassa kysyttiin tilinpäätöksen raportoinnista. Esimies 2 kertoo, että tilinpäätöksestä ja tunnusluvuista raportoidaan kuukausittain alueiden johdolle. Yhdistetty kulusuhde on yksi tärkeimmistä tunnusluvuista, joka määrää myös liikekulujen karsimista. Mikä se nousee liian suureksi, tulee liikekuluja karsia ja ylimääräisistä menoista säästää.

”Kuukausittaisissa kokouksissa niitä käydään läpi johdon kanssa. Neljännesvuosittain ja puolivuositain julkaistaan osavuositarkastuksia

tilinpäätöksestä ja tunnusluvuista. Taloudellisen tilanteen mukaan hankintoja ja investointeja ym. kulubudjetteja joudutaan seuraamaan ja suunnittelemaan tarvittavia toimenpiteitä niiden pohjalta. Liikekuluja joudutaan mahdollisesti karsimaan yhdistetyn kulusuhteen kasvaessa. (Esimies 2 2012.)”

4.4 Johtopäätökset

Teemahaastattelujen tulosten perusteella voidaan todeta, että tutkimuksen teoriaosuus on antanut jo hyvän viitekehysten tutkimuksen tavoitteille. Haastattelussa saadut vastaukset ovat loogisia ja tukevat teoriassa käytyjä asioita.

Fenniassa toiminta perustuu keskinäisyyteen ja keskinäisyyden periaatetta noudatetaan kaikessa vakuutustoiminnassa. Asiakkaat ovat oikeasti mukana päättävänä toimielinänä ja heitä kuunnellaan esimerkiksi tuote uudistuksissa. Asiakkailta kerätään monipuolisesti tietoa ja mielipiteitä, jotta yhtiön toimintaa voidaan kehittää asiakkaiden toiveiden mukaisesti.

Keskinäisen yhtiön voitonjako näkyy myös Fennian toiminnassa, vaikka voitonjako ei välttämättä ole suoraan verrannollinen vakuutusten hinnoitteluun. Voitonjakoa voidaan soveltaa myös muulla tavalla kuten korvausten maksamisen muodossa. Vakuutusmaksualennukset tarkoittavat keskittämisalennuksia.

Esimiehet eivät nähneet kovin merkittäviä eroja yhtiömuotojen välillä. Keskinäisen yhtiön valttina on lähellä oleminen. Asiakkaita ja sijoittajia kiinnostavat eri asiat. Vakuutusyhtiötä ei kuitenkaan esimiesten mielestä valita pelkästään yhtiömuodon perusteella.

Keskinäistä yhtiötä ja osakeyhtiötä on vaikea verrata toisiinsa tunnuslukujen perusteella. Molemmilla yhtiömuodoilla on omat etunsa ja kannattajansa, sekä yhtiölläiset mahdollisuudet selvittää vakuutusosalalla.

4.5 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida sen validiteetin ja reliabiliteetin pohjalta. Tutkimus kohdistui Fennian esimiesten mielipiteisiin keskinäisyydestä. Tut-

kimuksen tavoitteina oli selvittää miten keskinäisyys näkyy käytännössä Fennias-
sa ja miten tilinpäätöksestä raportoidaan. Näiden tavoitteiden kautta määriteltiin
tutkimuskysymykset, joihin saatiin vastaukset. Näin ollen tutkittiin juuri niitä asi-
oita, joita oli tarkoituskin tutkia.

Tutkimus on toistettavissa, jos tutkimus suoritettaisiin uudestaan. Lyhyellä aika-
välillä ei tutkimuksen tuloksiin luultavasti tulisi eroavaisuuksia. Tutkimuksen
teemahaastatteluiden runkoina toimivat etukäteen laaditut teemahaastattelurungot.
Kysymykset oli laadittu neutraaleiksi. Henkilökohtaiset haastattelut mahdollistivat
lisäkysymysten esittämisen tarvittaessa.

Tutkimuksen voidaan katsoa olevan sisäisesti validi, koska se vastaa todellisuutta.
Haastattelut toteutettiin lyhyen ajan sisällä ja siinä haastateltiin asiantuntevia esi-
miehiä. Tutkimuksen tuloksia ei ole tarkoitus näin pienessä kvalitatiivisessa tut-
kimuksessa yleistää.

5 YHTEENVETO

Tutkimuksen päätavoitteena oli selvittää mitä keskinäinen vakuutusyhtiö tarkoittaa. Toisena tavoitteena oli selvittää, minkälaiseksi vakuutusyhtiön tilinpäätös muodostuu. Kolmantena tavoitteena oli erotella keskinäisen vakuutusyhtiön ja osakeyhtiön eroavaisuuksia. Lisäksi oli tavoitteena perehtyä vakuutusyhtiön vakavaraisuuteen ja tunnuslukuihin. Nämä tavoitteet toimivat samalla tutkimusongelmina. Tutkimuksen tavoitteet saavutettiin työn edetessä ja teoriaosuus toimi tavoitteiden saavuttamisen tukena.

Tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jotka aineisto kerättiin teema-haastatteluiden avulla. Tutkimusta varten haastateltiin Fennian kaakkoisen alueen kahta esimiestä. Haastattelut suoritettiin lokakuussa 2012.

Opinnäytetyön ensimmäinen tutkimusongelma toteutui teoriaosuuden edetessä. Keskinäisiä yhtiöitä esiintyy Suomessa ainoastaan vakuutusalalla. Keskinäisessä yhtiössä omistajia, osakkaita, ovat vakuutuksenottajat eli palvelujen käyttäjät. Osakeyhtiön osakkaat saattavat asua toisella puolella maapalloa ja ovat sitoutuneet yhtiöön vain sijoituspääomalla, jolle odottavat hyvää tuottoa. Omistuksen erilaisuus vaikuttaa myös toimintatapoihin. Keskinäisen yhtiön on säästettävä kehittämiseen tarvittavat varat toiminnan tuloksesta. Sijoituspäätökset on tehtävä harkitummin, ei vain mahdollisimman suurta tuottoa silmällä pitäen, vaan pitkäjänteisemmin.

Hyvin merkittäviä eroja ei keskinäisen yhtiön ja osakeyhtiön välillä ole. Tärkeimmät eroavaisuudet liittyvät hallintaan, voitonjakoon ja vakavaraisuuteen. Keskinäisessä yhtiössä asiakkaila on vähintään 50 prosentin äänivalta yhtiökokouksessa, kun taas osakeyhtiössä ei asiakkaila ole valtaa osallistua päätöksen tekoon vaan osakkeenomistajien valitsema hallitus vastaa päätöksen teosta. Omistajan osuus yhtiön menestyksestä annetaan asiakashyvityksinä, ei osinkoina. Tämän vuoksi ei keskinäisen yhtiön tilinpäätöstä voida suoraan verrata osakeyhtiön tilinpäätökseen.

Vahinkovakuutusyhtiön tilinpäätöksen sisältöä säätelee pääasiassa vakuutusyhtiölaki ja sosiaali- ja terveysministeriön asetus vakuutusyrityksen tilinpäätöksestä ja konsernitilinpäätöksestä. Kirjanpitolakia sovelletaan monin osin myös vakuutus-

yhtiöihin, kuitenkin eroavaisuuksia on siinä että vakuutusyhtiö tilikausi on kalenterivuosi eikä 12 kuukautta sekä tilinpäätös tulee laatia kolmen kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä eikä neljän kuukauden.

Vakuutusyhtiön vakavaraisuus tulee olla turvattu, jotta korvauksensaajat ja vakuutusnottajat saavat heille kuuluvat suoritukset. Vakavaraisuus tarkoittaa yhtiön kykyä selviytyä liikettä uhkaavista erilaisista riskeistä. Vakuutusyhtiöt kokoavat vakavaraisuuspääomaa, josta mahdolliset tappiot katetaan. Vakavaraisuuspääoma koostuu toimintapääomasta ja tasoitusmäärästä. Vakuutustoiminnan tärkeimmät tunnusluvut ovat vahinkosuhde, liikekulusuhde, yhdistetty kulusuhde, vastuunkantokyky ja vakavaraisuusaste.

Teemahaastattelun teemoina olivat miten keskinäisyys näkyy käytännössä Fennia ja tilinpäätöksen raportointi. Teeman apukysymyksinä käytettiin asiakashyvitysten antamista sekä toivonjakoa ja asiakkaiden kuuntelemista konkreettisesti. Fennia toteuttaa erilaisia asiakastutkimuksia ja kyselyitä, joiden avulla kerätään palautetta ja kehitysehdotuksia. Fennia on asiakkaiden omistama yritys ja yrittäjät muodostavatkin hallintoneuvoston, jolle uusia tuote-uudistuksia esitetään ennakoon. Vakuutusmaksualennukset toteutetaan käytännössä keskittämisalennuksilla ja tuote-eduilla sekä hyvällä korvauspalvelulla. Tilinpäätöksestä ja tunnusluvuista raportoidaan kuukausittain, neljännesvuosittain sekä puolivuositte. Tulos vaikuttaa suoraan liikemenoihin, joita joudutaan karsimaan mikäli yhdistetty kulusuhde on heikko.

Opinnäytetyön tekemisestä on ollut hyötyä itselleni. Sen avulla olen oppinut ymmärtämään paremmin vakuutusyhtiön toimintaa, joka auttaa jokapäiväisessä työssä. Opinnäytetyöstä on hyötyä muillekin alasta kiinnostuneille. Vakuutusyhtiön tilinpäätöksen sisältö ei kuulu liiketalouden koulutusohjelman opintoihin, joten alasta kiinnostuineille tästä opinnäytetyöstä on todellista hyötyä.

Jatkotutkimusaiheena voitaisiin tutkia muun muassa henkilöstön vaikutusta keskinäisyyteen. Jatkotutkimusta voi myös tehdä tilinpäätöstunnuslukujen kattavammasta vertailusta ja taloudellisesta menestyksestä. Lisäksi jatkotutkimusta voisi tehdä asiakaskyselyllä, jossa selvitetään asiakkaiden mielipiteitä keskinäisyydestä ja osakeyhtiöstä.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet:

Järvelä, H. 2004. Vakuutustalous. Helsinki: Yliopistopaino.

Lehtipuro, K., Luukkonen, I., Mäntyniemi, L., Raulos V. & Santavirta, P. 2010. Vakuutuslainsäädäntö. Vammalan kirjapaino Oy.

Rantala, J & Pentikäinen, T. 2003. Vakuutusoppi. Vammala: Suomen vakuutusalan koulutus ja kustannus Oy.

Rantala, J & Pentikäinen, T. 2009. Vakuutusoppi. Vammala: Suomen vakuutusalan koulutus ja kustannus Oy.

Suomi, A. 2007. (toim.) Keskinäisyys – näkökulmia omistaja-asiakkuuteen. Helsinki: Tapiola-ryhmä & Edira Prima Oy.

Elektroniset lähteet:

Finanssialan Keskusliitto. 2011. Vakuutusyhtiöt Suomessa 2011. [viitattu 2.10.2012] Saatavissa:

http://www.fkl.fi/materiaalipankki/julkaisut/Julkaisut/Vakuutusyhtiöt_Suomessa_2011.pdf

Finassivalvonta. 2011. Määräys- ja ohjekokoelma kotimaisille vakuutusyhtiöille. [Viitattu 22.8.2012] Saatavissa:

http://www.finassivalvonta.fi/fi/Saantely/Maarayskokoelma/Vakuutussektori/Vakuutusyhtiöt_yhdistykset_edustustot/Documents/maarays_9-101-2011.pdf

Finassivalvonta, 2011. Vakuutuksella hallitaan riskejä. [viitattu 22.08.2012] Saatavissa:

http://www.fkl.fi/tietoa_meista/toimiala/vakuutusyhtiöt/Sivut/default.aspx

Sampo 2012. Sampo-opas. [viitattu 10.10.2012] Saatavissa:

<http://www.sampo.com/fi/sampo-opas/tunnusluvut/vahinkovakuutustoiminta>

Taloustutkimus Oy 2012. Kvalitatiivinen tutkimus. [viitattu 14.08.2012].

Saatavissa:

http://www.taloustutkimus.fi/tuotteet_ja_palvelut/tiedonkeruuratkaisut_ja_monitila/kvalitatiivinen_tutkimus/

Tilastokeskus. [viitattu 14.08.2012] Saatavissa:

<http://www.stat.fi/tup/verkkokoulu/data/tt/01/04/index.html>

Vakuutusyhtiölaki 2008/521. [viitattu 2.10.2012] Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080521>

Vakuutusopimuslaki 1994/543. [viitattu 2.10.2012] Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940543>

Suulliset lähteet:

Esimies 1. Keskinäinen vakuutusyhtiö Fennia. Haastattelu lokakuu 2012.

Esimies 2. Keskinäinen vakuutusyhtiö Fennia. Haastattelu lokakuu 2012

Muut lähteet:

Fennika. 2012. Intranet.

Keskinäinen Vakuutusyhtiö Fennia. 2011. Vuosikertomus.

Keskinäinen Vakuutusyhtiö Fennia. 2012. Vuosikertomus.

OP-Pohjola. 2011. Vuosikertomus.

LIITTEET

Liite 1: Vakuutustekninen laskelma

Vakuutusmaksutuotot
 Vakuutusmaksutulo
 Jälleenvakuuttajien osuus
 Vakuutusmaksuvastuun muutos
 Jälleenvakuuttajien osuus
Muut vakuutustekniset tuotot
Korvauskulut
 Maksetut korvaukset
 Jälleenvakuuttajien osuus
 Korvausvastuun muutos
 Jälleenvakuuttajien osuus
Yhteistakuuerän muutos
Liikekulut
Muut vakuutustekniset kulut
Vakuutustekninen kate ennen tasoitusmäärän muutosta
Tasoitusmäärän muutos
Vakuutustekninen kate

Muu kuin vakuutustekninen laskelma

Sijoitustoiminnan tuotot
Sijoitusten arvonnkorotus
Sijoitustoiminnan kulut
Sijoitusten arvonnkorotuksen oikaisu
Muut tuotot
 Konsernireservin vähennys
 Muut
Muut kulut
 Konserniliikearvon poisto
 Liikearvon poisto
 Muut
Osuus osakkuusyriytysten voitosta (tappiosta)
Tuloverot varsinaisesta toiminnasta
 Tilikauden ja aikaisempien tilikausien verot
 Laskennalliset verot
Voitto (tappio) ennen satunnaisia eritä
Satunnaiset erät
 Satunnaiset tuotot
 Satunnaiset kulut
 Osuus osakkuusyriytysten voitoista (tappioista)
Tuloverot satunnaisista eristä
Voitto (tappio) ennen tilinpäätössiirtoja
Tilinpäätössiirrot
 Poistoeron muutos
 Vapaaehtoisten varausten muutos
Tuloverot
 Tilikauden ja aikaisempien tilikausien verot
 Laskennalliset verot
Muut välittömät verot
Vähemmistöosuudet

Liite 2: Vakuutusyhtiön tase

Vastaavaa

- Aineettomat hyödykkeet
 - Perustamismenot
 - Kehittämismenot
 - Aineettomat oikeudet
 - Liikearvo
 - Muut pitkävaikutteiset menot
 - Ennakkomaksut
- Sijoitukset
 - Kiinteistösjoitukset
 - Kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet
 - Lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä
 - Lainasaamiset omistusyhteyserityksiltä
 - Sijoitukset saman konsernin yrityksissä ja omistusyhteyserityksissä
 - Osakkeet ja osuudet saman konsernin yrityksissä
 - Saman konserniin kuuluvien yritysten liikkeelle laskemat rahoitusmarkkinavälineet ja lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä
 - Osakkeet ja osuudet omistusyhteyserityksissä
 - Omistusyhteyseritysten liikkeelle laskemat rahoitusmarkkinavälineet ja lainasaamiset omistusyhteyserityksiltä
 - Muut sijoitukset
 - Osakkeet ja osuudet
 - Rahoitusmarkkinavälineet
 - Osuudet yhteissijoituksista
 - Kiinnelainasaamiset
 - Muut lainasaamiset
 - Talletukset
 - Muut sijoitukset
 - Jälleenvakuutustalletesaamiset
- Saamiset
 - Ensivakuutustoiminnasta
 - Vakuutuksenottajilta
 - Vakuutusedustajilta
 - Jälleenvakuutustoiminnasta
 - Muut saamiset
 - Maksamattomat osakkeet/osuudet/takuupääoma/pohjarahasto
 - Laskennalliset verosaamiset
- Muu omaisuus
 - Aineettomat hyödykkeet
 - Koneet ja kalusto
 - Muut aineelliset hyödykkeet
 - Tavaravarastot
 - Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat
 - Rahat ja pankkisaamiset
 - Omat/emoyhtiön osakkeet/osuudet
 - Muu omaisuus
- Siirtosaamiset
 - Korot ja vuokrat
 - Vakuutusten aktivoidut hankintamenot
 - Muut siirtosaamiset
- Vastaavaa yhteensä

Vastattavaa

Oma pääoma/Peruspääoma

Vakuus

Muu peruspääoma

Osakepääoma/Pohjarahasto

Takuupääoma

Ylikurssirahasto

Arvonkorotusrahasto

Omien/emoyhtiön osakkeiden tai osuuksien rahasto

Vararahasto

Muut rahastot

 Yhtiöjärjestyksenmukaiset rahastot

 Muut rahastot

 Keskushallinnon tili

Edellisten tilikausien voitto/tappio

Tilikauden voitto/tappio

Tilinpäätössiirtojen kertymä

 Poistoero

 Vapaaehtoiset varaukset

Pääomalainat

Vakuutustekninen vastuuvelka

 Vakuutusmaksuvastuu

 Jälleenvakuuttajien osuus

 Korvausvastuu

 Jälleenvakuuttajien osuus

 Vahinkovakuutuksen tasoitusmäärä

 Vahinkovakuutuksen yhteistakuuerä

Pakolliset varaukset

 Eläkevaraukset

 Verovaraukset

 Muut pakolliset varaukset

Jälleenvakuutustallettevelat

Velat

 Ensivakuutustoiminnasta

 Jälleenvakuutustoiminnasta

 Joukkovelkakirjalainat

 Vaihtovelkakirjalainat

 Lainat rahoituslaitoksilta

 Eläkelainat

 Muut velat

 Laskennalliset verovelat

Siirtovelat

Vastaavaa yhteensä

Liite 3: Vahinkovakuutusyhtiön tulosanalyysi

Vahinkovakuutusyhtiön tulosanalyysi

Vakuutusmaksutuotot

Korvauskulut

Liikekulut

Muut vakuutustekniset tuotot ja kulut

Vakuutustekninen kate ennen tasoitusmäärän muutosta

Sijoitustoiminnan tuotot ja kulut sekä arvonnkorotukset, niiden oikaisut ja arvonn muutokset

Muut tuotot ja kulut

Liikevoitto- ja tappio

Tasoitusmäärän muutos

Voitto tai tappio ennen satunnaisia eriä

Satunnaiset tuotot

Satunnaiset kulut

Voitto tai tappio ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja

Tilinpäätössiirrot

Tuloverot ja muut välittömät verot

Tilikauden voitto tai tappio